

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Ärikorralduse instituut

Anita Malõševa

**COVID-19 MÕJU IDA-VIRUMAA TOITLUSTUSETTEVÕTETE
FINANTSTULEMUSTELE JA JÄTKUSUUTLIKKUSELE**

Bakalaureusetöö

Õppekava TABB, peeriala Majandusarvestus digiajastul

Juhendaja: Monika Nikitina-Kalamäe, MA

Tallinn 2022

Deklareerin, et olen koostanud bakalaureusetöö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 7 479 õna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Anita Malõševa

.....

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 193914TABB

Üliõpilase e-posti aadress: amalos@ttu.ee

Juhendaja: Monika Nikitina-Kalamäe, MA:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	5
SISSEJUHATUS	6
1. MAJANDUSKRIISID JA NENDE MÕJU ETTEVÕTETE TEGEVUSELE JA TULEMUSTELE	8
1.1. Majanduskriiside mõju ettevõtete tegevusele	8
1.2. COVID-19 mõju ettevõtete finantstulemustele ja jätkusuutlikkusele	13
2. UURIMISOBJEKTI TUTVUSTUS JA UURINGU METOODIKA.....	18
2.1. Uurimisobjekti tutvustus	18
2.2. Uuringu meetoodika	21
3. COVID-19 MÕJU IDA-VIRUMAA TOITLUSETTEVÕTETE FINANTSTULEMUSTELE JA JÄTKUSUUTLIKKUSELE.....	23
3.1. Küsitluse tulemused.....	23
3.2. Majandusaasta aruannete analüüs.....	31
3.3. Järeldused ja ettepanekud	34
KOKKUVÕTE	37
SUMMARY	39
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	41
LISAD	46
Lisa 1. Autori koostatud küsimustik.....	46
Lisa 2. Alapeatüki 1.2 alusel „Standardid“.....	58
Lisa 3. Küsitluses osalejate demograafilised andmed	59
Lisa 4. Küsitluse teise osa vastused küsimustele 1 ja 7.....	60
Lisa 5. Küsitluse teise osa vastused küsimustele 2 ja 3.....	61
Lisa 6. Küsitluse teise osa vastused küsimustele 13, 14 ja 15.....	62
Lisa 7. Küsitluse teise osa vastused küsimustele 8, 9 ja 10.....	63
Lisa 8. Küsitlus teise osa vastused küsimustele 8, 16, 19, 20 ja 18.....	64
Lisa 9. Küsitluse teise osa vastused küsimustele 4, 5, 6, 17, 21 hindamaks Ida-Virumaa toitlustusettevõtete jätkusuutlikkust	66
Lisa 10. Küsitluse kolmanda osa vastused	68
Lisa 11. Bilansside andmed likviidsuskordaja arvutamiseks	70
Lisa 12. Bilansside andmed pankrotikordaja arvutamiseks.....	71

Lisa 13. Lihtlitsents72

LÜHIKOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö eesmärgiks on välja selgitada, kuidas Covid-19-st alanud kriis on mõjutanud Ida-Virumaa tootlustusettevõtete finantstulemust ja jätkusuutlikkust. Autor uurib, kuidas on Ida-Virumaa tootlustusettevõtted toime tulnud Covid-19 pandeemia ajal ja milliseid meetmeid on rakendatud jätkusuutlikkuse tagamiseks.

Töös annab autor ülevaate, kuidas majanduskriisid on mõjutanud ettevõtete tegevust ja kuidas COVID-19 on mõjutanud ettevõtete finantstulemusi ja jätkusuutlikkust. Töös on toodud erinevad finantsnäitajad teistest COVID-19 pandeemiaga seotud uuringutest. Autor uurib ka kahe valitud ettevõtte majandusaasta aruannet.

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks viib autor läbi veebipõhine ankeetküsitluse Ida-Virumaa tootlustusettevõtete seas ning teeb maksevõime ja pankrotiohu analüüsi kahe valitud ettevõtte majandusaasta aruannete järgi.

Autor jõuab selle tulemusena järeldusteni, et COVID-19 on avaldanud negatiivset mõju Ida-Virumaa tootlustusettevõtete majandusolukorrale. Enamik finantsnäitajaid langesid, selle fakti kinnitamiseks on majandusaasta aruanded, mis tõendavad, et müügitulu; mitmesuguste tegevuskulude; kauba, toore, materjali ja teenuste kulud vähenesid. Ettevõtete pankrotiohtu ei olnud. Ettevõtted kasutasid riigi toetust ja jäid sellega rahule.

Võtmesõnad: majanduskriis, COVID-19 majanduskriis, finantsnäitajaid.

SISSEJUHATUS

Tänapäeva maailmas püüdleb ühiskond tingimuste ja elatustaseme pideva täiustamise poole, mida saab tagada vaid jätkusuutlik majanduskasv. Vaatlused näitavad, et majanduskasvu katkestavad majandusliku ebastabiilsuse perioodid. (Экономические циклы ... 2010)

Majandussüsteemil on omane tsükliline areng: sellel on nii kriise kui ka tõuse. Läbi aegade on inimesed püüelnud ja püüdnud oma heaolu tippu ning valitsus omakorda riigimajanduse arengu poole. Kuid riigimajandus ei saa olla igavesti oma arengu tipus ning paratamatult järgneb sellele majanduslangus ja kriis. (Корчемный 2018, 145)

Covid-19 pandeemia ja sellest tulenev majanduskriis kõigis maailma riikides on saanud viimaste aastakümnete tõsisemaks väljakutseks (Симачев *et al.* 2021, 4). Riik, ühiskond ja ärid sattusid üsna keerulisse olukorda. Kriis, olles pöördepunkt süsteemi tegevuses, võib viia kahe erineva tulemuseni: esimene on süsteemi säilitamine ja uuendamine, teine selle hävimine.

Ida-Virumaa toitlustusettevõtted on toime tulnud Covid-19 pandeemia ajal ja milliseid meetmeid on rakendatud jätkusuutlikkuse tagamiseks. Bakalaureusetöö eesmärgiks on välja selgitada, kuidas Covid-19-st alanud kriis on mõjutanud Ida-Virumaa toitlustusettevõtete finantstulemust ja jätkusuutlikkust.

Töö esimeses peatükis antakse vastus esimesele uurimisküsimusele „Kuidas majanduskriisid on mõjutanud ettevõtete tegevust?“. Esimeses alapeatükis määratletakse kriisi mõiste ja antakse ajalooline ülevaade kriisidest, nende mõjust majandusele ja tagajärgedest. Teine alapeatükk vastab küsimusele: „Kuidas COVID-19 on mõjutanud ettevõtete finantstulemust ja jätkusuutlikkust?“. Selles alapeatükis peetakse silmas pandeemiat, mis on seotud eelkõige COVID-19-ga. Samuti on toodud erinevad finantsnäitajad teistest COVID-19 pandeemiaga seotud uuringutest.

Teine peatükk sisaldab objekti, subjekti ja uurimismetoodika määratlust. Siin selgitatakse üksikasjalikumalt, miks autor valis just selle uurimisobjekti ja miks uurib just seda meetodit kasutades.

Viimane peatükk on kõige mahukam, sisaldab endas palju infot. Kolmanda peatüki eesmärgiks on vastata küsimustele: „Kuidas COVID-19 on mõjutanud Ida-Virumaa tootlusettevõtete finantstulemusi ja jätkusuutlikkust?“. Selles analüüsitakse küsitluse tulemusi, esitatakse kokkuvõtted ja tehakse ettepanekud.

Autor soovib tänada töö juhendajat Monika Nikitina-Kalamäed ja kõiki uuringu küsimustikule vastajaid.

1. MAJANDUSKRIISID JA NENDE MÕJU ETTEVÕTETE TEGEVUSELE JA TULEMUSTELE

Maailmas ligi kaks sajandit kestnud industriaalühiskonna loomis- ja arenguperioodi jooksul on pidanud paljude riikide majandused kokku puutuma erinevate kriisidega, mille jooksul täheldati tootmise vähenemist, turul realiseerimata toodete kuhjumist, hinnalangust, vastastikuste arveldussüsteemide lagunemist, pangasüsteemide hävingut, tööstus- ja kaubaettevõtete pankrotistumist ning järsult kasvanud tööpuudust. (Диденко *et al.* 2012, 26)

Igas majandussüsteemis võib näha tsüklilisi võnkeid. Nendeks on majanduse tõusud ja langused, mis on tingitud kogunõudlusest ja -pakkumisest põhjustatud šokkidest ja mida kutsutakse äri-, majandus- või ettevõtlustsükliteks. Majandustsüklite faasideks on tõus, haripunkt, langus ja põhi ehk kriis. (Danylyshyn *et al.* 2021, 1213)

Töö esimeses peatükis tuuakse välja majanduskriisi mõiste, tekkepõhjused, arenguetapid ja ülemaailmse finantskriisi tagajärjed; samuti erinevad kriisivastase poliitika tööriistad, mida rakendati kriisiga võitlemiseks. Nõndasama käsitletakse COVID-19 mõju ettevõtete finantstulemusele ja jätkusuutlikkusele.

1.1. Majanduskriiside mõju ettevõtete tegevusele

Tänapäeva maailmamajanduse arenguetapis on muutunud harjumuseks kasutada järgmist terminoloogiat: kriis, finants- ja majanduskriis, kriisiolukord, kriisiseisund, eskalatsioon, stagnatsioon, retsessioon, majanduslik kollaps jm.

Kriisil puudub ühtne definitsioon, kuid üldiselt kehtib arvamus, et kriisisündmus on oma olemuselt üsna ootamatu ja määramatu (Holla *et al.* 2018). Kriis, kui kasutusel olev üldmõiste, kujutab endast olukorda, mida süvendab suurenenud kurbus, hirmu-, viha- või süütunne. Lisaks sellele on teadlased veendunud, et ükski inimene ei suuda jääda sellesse seisundisse liiga kauaks, seepärast peetakse kriisi lühiajaliseks nähtuseks ja seda eeldusega, et sellele järgneb lahendus. Nii

keskendub kriisiteooria, mis on tuletatud erinevate teadusvaldkondade erinevatest allikatest, sellele, kuidas peavad inimesed seisma silmitsi ja saama hakkama tõsiste elukriiside ja vapustustega, mis tulenevad nende väljakujunenud isiku- ja sotsiaalidentiteedi muustritest. (Baker 2021, 2)

Majanduskriis — on teatud perioodilisusega turumajanduse nähtus, mis võib sõltuvalt ulatuslikkusest puudutada nii eraldiseisvat riiki, kui ka olla ülemaailmse tähtsusega, millega kaasneb tootmise järsk langus ja selle tulemusena ettevõtete pankrotistumine, rahvusliku kogutoodangu vähenemine, tööpuuduse ulatuslik kasv, samuti rahvusvaluuta väärtuse kaotamine (devalveerumine). Lõpptulemuseks on elanikkonna elatustaseme ja heaolu langus. (Гусейнова, Салифова 2018, 67)

On ilmselge, et paljude riikide majanduse jaoks on kriiside probleem pidev ja vältimatu. Kuid ei tasu keskenduda eranditult selle nähtuse põhjustele, vaid tuleks prognoosida ja analüüsida majanduskriiside tagajärgi. Kriiside tagajärjed võivad olla erinevad ja mitmekülgsed. Globaalne kriis on hõivanud kõiki valdkondi (Koselleck, Richter 2006, 381).

Üks maailma esimesi majanduskriise, mis andis tugeva hoobi USA, Saksamaa, Inglismaa ja Prantsusmaa rahvamajandusele ja avalikule elule, algas 1857. aastal. Kriis sai alguse USA-st ja seda põhjustasid raudteefirmade massilised pankrotistumised ja aktsiaturu kokkuvarisemine. Fondituru kokkuvarisemine käivitas Ameerika pangasüsteemi kriisi. Samal aastal levis kriis Inglismaale, seejärel kogu Euroopasse. (Braik 2017) Kriisi ajal vähenes USA-s malmi tootmine 20%, puuvilla tootmine 27%. Suurbritannias sai enim kannatada laevaehitus, mille tootmiskaht vähenes 26%. Saksamaal vähenes malmi tootmine 25%, Prantsusmaal — 13% ja sama palju vähenes ka puuvilla tarbimine; Venemaal vähenes malmi tootmine 17% ja puuvillatoodete tootmine — 14%. (Черненко, Шведова 2017, 34)

Järgmine ülemaailmne majanduskriis sai alguse Austriast ja Saksamaalt 1873. aastal. Seda kriisi peetakse suureks rahvusvaheliseks finantskriisiks. Kriisi põhjuseks oli Ladina-Ameerika laenuboom, mida õhutati Inglismaalt ning Saksamaa ja Austria kinnisvaraturu spekulatiivne kasv. Kuna Ameerika ja Euroopa majandus langes sügavasse retsessiooni (tootmise languse faas), lõpetasid Ladina-Ameerika riigid järsult oma ekspordi, mis tõi kaasa valitsuse tulude vähenemise. (Черненко, Шведова 2017, 34)

Finantsandmed ei suuda edastada majanduse raske olukorra kogu sügavust. Keskmised palgad langesid ligi veerandi võrra. Tuhanded USA ettevõtted kuulutasid maksehäireid rohkem kui miljardi dollari ulatuses. Majanduslanguse kõige hullemad tagajärjed (töötus, kodutus, alatoitumus) olid koondunud tööstussektoritesse, kuid mõjutatud olid kõik piirkonnad ja majandus jätkas kokkuvarisemist. See oli kapitalismi ajaloo pikim kriis, mis lõppes 1878. aastal. (Blanke)

1914. aastal algas rahvusvaheline majanduskriis, mida põhjustas Esimene maailmasõda. See kriis mõjutas riike erineva raskusega ja viisil, peegeldudes erinevates riikides ja maailmajagudes olevaid erinevusi majandustegevuses ja -finantsseisundites. (Sprague 1915, 499) Saksamaa ja suuremat osa Mandri-Euroopast tabas Esimese maailmasõja majanduslangus rängalt, toodang langes sõjaeelsest tasemest kuni 25% (Ritschl 2010). USA pangandussüsteemi hädaolukorras toimimine osutus ebaefektiivseks. Aldrich-Vreelandi pangatähed muutusid sisevajaduste rahuldamise vahendiks, kuid kriisi kulgemine näitas väga selgelt, et tegelikult oleks vaja läinud midagi enamat, mis annaks pankadele, mille finantssuhted välisturgudega olid häiritud, midagi, mis aitaks neil kriisiga toime tulla. Mitte üheski teises kriisis polnud valitsuse abi nii kiire ja tõhus. *Föderaalreservi* Süsteemi nõukogu osales aktiivselt pankade kooskõlastatud tegevuste tagamises. See on üks paljulubavaim näide pakutavast teenusest, mida võiks oodata *föderaalreservi* pangasüsteemilt tulevaste eriolukordade ajal. (Sprague 1915)

1929. aastal alanud majanduskriis (Suure Depressioon) haaras peagi kõiki tööstusriike ja kõiki toidu- ja toorainetootjaid. Ettevõtete kasumid, mis moodustasid 1929. aastal 10% sisemajanduse kogutoodangust (SKT), olid negatiivsete näitajatega nii 1931. aastal kui ka sellele järgneval aastal. 1933. aasta märtsis langes USA toodang 52%, hulgihinnad — 38% ja reaalsissetulekud — 35%. Nõudluse järsu languse taga oli pretsedenditu tarbimise ja investeringute langus. 1926. aastal oli eramajade ehitamise kogutulu 920 miljonit dollarit, 1933. aastaks langes see number tühiste 290 miljoni dollarini. 1933. aastal langes tarbimine 1929. aasta 79 miljardilt dollarilt 64,6 miljardi dollarini. (Crafts, Fearon 2010)

1920. aastate majanduskasvu keskmes oli autode tootmine ja projekteerimine, kuid nende langedes kukkus ka tööstus kokku Töötleva tööstuse palgatöötajate arv langes 40%, kuid ka need, kellel õnnestus oma töökohad säilitada, olid sunnitud leppima vähese tööajaga ja puutusid kokku palgakärbetega. Lühiajalise kasutusega kaupade, nagu suitsud, tekstiil, jalatsid ja riided, puutusid tootjad kokku piiratud tootmisega ja töömahu kärbetega. (*Ibid.*)

Esimene sõjajärgne majanduskriis algas 1957. aasta lõpus ja jätkus kuni 1958. aasta keskpaigani. Arenenud kapitalistlike riikide tööstustoodang langes 4%. Töötute armee suurenes peaaegu 10 miljoni inimeseni. (Черненко, Шведова 2017, 36)

1973.-1975. aastate kriis oli üks tõsisem ja laastavam kriis, millega olid kokku puutunud kapitalistlikud riigid 1929.-1933. aastate Suure Depressiooni (*Great Depression*) aegadest. Kriisieelse haripunkti ja kriisi vahelisel perioodil langes tööstustoodangu maht USA-s 13,1%, Saksamaal 20,2%, Itaalias 13,5%. (Patnaik 1982) Võrreldes 1973. aastaga kasvas 1974. aastal registreeritud pankrottide arv USA-s 6%, Jaapanis 42%, Saksamaal 40%, Suurbritannias 47% ja Prantsusmaal 27%. Lisaks sellele oli üle 10 miljoni inimese viidud osalisele tööajale või ajutiselt koondatud. (Черненко, Шведова 2017, 37)

1973. aastal leidis aset esimene energiakriis, mis algas *Organization of the Petroleum Exporting Countries*-i (OPEC) liikmesriikide tõttu, kes vähendasid nafta tootmismahu. Nii püüdsid musta kulla tootjad tõsta nafta hinda maailmaturul. 16. oktoobril 1973. aastal tõusis naftabarreli hind 67% ehk 3 dollarilt 5 dollarile. 1974. aastal jõudis nafta hind 12 dollari tasemele. Euroopa Majandusühendus (EMÜ) liikmesriigid tõid välja ühiseid jooni, mida võis tinglikult nimetada "euroopalikuks lähenemiseks" energiaprobleemile, nimelt energiasäästmine, tuumaenergia arendamine, aktiivne teadustöö uute tehnoloogiate kallal energiakasutuse ratsionaliseerimise ja alternatiivsete energiaallikate arendamise valdkondades. Euroopas jätkati kurssi rohemajanduse loomise poole. (Skorokhodova 2015)

19. oktoobril 1987. aastal (must esmaspäev) kukkus USA *Dow Jones Industrial* aktsiaindeks 22,6% (Черненко, Шведова 2017, 37). Aktsiabuumi soodustas kasvava dollari pakkumine; likviidsuse langus pani seejärel aluse krahhile. Väiksem eelarvepuudujääk, kõrgem säästumäär ja suurem tootlikkus – kõik see aitas parandada bilanssi. Suure eelarve- ja kaubavahetuse puudujäägiga riik ei saa eeldada, et välismaalased võtavad vastu üha suureneva valuutavoo. Finantsvarade omanikud otsisid parimat väärtuse säilitajat. Valuuta väärtuse langemise lubamine üle teatud piiri on ebarproduktiivne, sest julgustab finantsvarade omanikke otsima muid investeerimisvõimalusi. Pealegi ei too raha jätkuv odavnemine kaasa kaubavahetuse bilansi olulist paranemist lühiajalises perspektiivis, kuna kohanemisprotsess võtab aega, kuid valuuta odavnemine mõjutab kaubandusbilanssi koheselt. (Soros 1988)

Mehhiko kriis oli aastatel 1994–1995. Aastatel 1988–1994 majanduse moderniseerimise teele asunud Mehhiko valitsus hakkas aktiivselt meelitama välisinvesteeringuid. Kaubandusbilansi (puudujääk 1994. aastal moodustas 8,2% SKT-st) ja finantskonto tasakaalustamatus viis peeso 27%-lise devalveerumiseni, väliskapitali väljaviimiseni riigist ja pangandussüsteemi kriisini. Rahandusasutused rakendasid kiireloomulisi kriisivastaseid meetmeid: tõstsid riigivõlakirjade intressimäärasid, kandsid enamiku siseriiklikutest lühiajalistest (kuni 1 aasta) kohustustest üle USA dollari suhtes indekseeritud obligatsioonidesse. (Hornbeck 2004)

2007. aasta keskel alanud ning 2008. aasta lõpuks hoogustunud ebasoodsad sündmused ülemaailmsel finantsturgudel kutsusid esile kõige tõsisema finantskriisi alates suurest depressioonist nii majanduslike kulude kui ka geograafilise ulatuse poolest. Peaaegu kõik arenenud riigid ja enamik suuremaid arenevaid turgusid seisid silmitsi finantsaktiivsuse kõrge tasemega ja majanduslangusega. (Claessens *et al.* 2010, 269)

Eestit, nagu ka teisi Kesk- ja Ida-Euroopa riike, tabas ülemaailmne finantskriis. Aastatel 2000–2007 täheldati Eestis suurt majanduskasvu (keskmiselt 8% aastas), mille järel algas dramaatiline langus: SKT langes 2008. aastal 5,1% ja 2009. aastal 13,8%. (Raudla, Kattel 2011, 163) 2009. aasta I kvartalis 2008. aasta sama perioodiga võrreldes langes Läti SKT 18% võrra, sh kaubandus – 25,8%, transport ja side – 15,4%, töötlev tööstus – 25,8%, ehitus – 28,2%, toitlustus – 4,6%, vaba aeg ja kultuur – 9,8%, rõivad ja jalatsid – 4,2%. Kusjuures suurenesid eluaseme- ja elektrikulud – 3,7%, transpordikulud – 1,4%, tervishoiukulud – 0,9% võrra. (Kochegarova 2011, 22)

Higher School of Economics tegi 2009. aastal Venemaal uuringu, mille käigus viidi läbi seire töötleva tööstuse konkurentsivõimest. Uuringust selgus, et kriisi kõige teravamateks tagajärgedeks märkisid ettevõtted nõudluse vähenemist nende toodete järele (52%), tarnijatele tasumata jätud arvete kasvu (48%) ja krediidiressurside hinna tõusu (44%). Mõnevõrra vähem olulisi mõjusid seostati tagatisnõuete suurenemisega pankadelt, ettemaksunõudeid tarnijatelt ja laenutähtaegade vähendamist. Ägedatena mainisid neid probleeme 31% kuni 38% vastanutest. Samuti tuleb märkida, et ainult 20% vastanutest pidas pankrotiohtu ettevõtte teravaks probleemiks. Samas väiksemad ettevõtted, seistes silmitsi tõsiste väljakutsetega nagu nõudluse vähenemine ja tasumata arved tarnijatele, kogesid vähem probleeme krediidikulukuse ja laenutähtaegade vähendamisega. Ettevõtted reageerisid kriisile järgmiste meetmetega: maksete hilinemine (47%), osade töötajate üleviimine osalise tööajaga tööналдалale või tasustamata puhkusele saatmine (46%), toodangu

vähendamine ja uute investeerimisprojektide tagasilükkamine (44%). Hinna alandamist kasutas umbes kolmandik vastajatest, peaaegu veerand ettevõtetest püüdis lahendada oma rahalisi probleeme hindade tõstmisega. Võimudelt abi otsimine oli tüüpiline üsna vähestele ettevõtetele (13%) ning sagedamini tegid seda just suured firmad. Vaid 5% ettevõtetest teatas oma vara müügist. (Яковлев 2009, 226-228)

Ülaltoodud ajalooline ülevaade kriisidest annab mõista, et majandussüsteem areneb tsükliliselt. Peaaegu iga 10-15 aasta järel saabub uus majanduskriis. Igal sellisel kriisil on oma areng ja eristav tunnus. 1914. aasta kriis tegi selgeks, et valitsuse poolt tulev abi võib olla ka kiire ja tõhus. 1973-1975 kriis tõukas inimkonda energiaprobleemi lahendamaks ja võtma kasutusele uut kontseptsiooni – rohemajandus. Sellegipoolest toob majanduskriis endaga kaasa mitmesugust mõju ettevõtetele ja riigile tervikuna. Antud kriiside korduvad tagajärjed on: tootmise oluline vähendamine – ettevõtete kahjum; pankrotis ettevõtted; töötuse määra tõus; hulgihinna langus; reaalsissetulekute langus – vähenev tarbimine.

1.2. COVID-19 mõju ettevõtete finantstulemustele ja jätkusuutlikkusele

COVID-19 on viirus (täpsemalt koroonaviirus), mis tuvastati esmakordselt Hiinas Wuhanis tuvastatud hingamisteede haiguse puhangu põhjustajana. Maailma Terviseorganisatsioon (WHO) on nimetanud COVID-19 pandeemiaks. (Bhardwaj 2020, 2-3) „Pandeemiad on ulatuslikud nakkushaiguste puhangud, mis võivad märkimisväärselt suurendada haigestumust ja suremust laias geograafilises piirkonnas ning põhjustada tõsiseid majanduslikke, sotsiaalseid ja poliitilisi häireid.“ (Madhav *et al.* 2017, 315) On leitud, et mis tahes pandeemia puhang avaldab organisatsioonile-tegevusele negatiivset mõju, mis on praegu normaalne nähtus igal kümnendil. Pandeemia on negatiivselt mõjutanud organisatsioonide tegevus-, finants- ja tuluaspekte. (Thottoli 2021, 139)

Mõned eksperdid väidavad, et COVID-19 pandeemia mõjud on väga erinevad 2008.–2009. aasta ülemaailmse finantskriisi mõjudest. 2020. aastal andis Maailmapank oma hinnangu pandeemia mõju kohta majandusele: maailmamajandus kahaneb 2020. aastal 5,2%, mis toob kaasa sügavama globaalse majanduslanguse pärast Teist maailmasõda. Tootlikkus elaniku kohta on madalaim alates 1870. aastast ja väheneb tõenäoliselt 3,6 protsenti, jättes miljonid inimesed tööta. Enamikus tööstusharudes tekivad suured kaubandushäired. Näiteks seisavad jaemüüjad ja kaubamärgid

silmitsi paljude väljakutsetega, mis on seotud tervise ja ohutuse, tarneahela, tööjõu, rahavoo, tarbijanõudluse, müügi ja turundusega. (Bose *et al.* 2021, 5)

Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni (*Organisation for Economic Co-operation and Development*, OECD) 2020. aasta andmetel on müük oluliselt langenud ning ettevõtted seisavad silmitsi lahendamatu rahaliste raskustega tarnijatele, töötajatele, võlausaldajatele ja investoritele tasumisel, mis toob kaasa likviidsusprobleeme (*Ibid.*, 7).

Tegevuse püsikulud, nagu üür ja intressid, vajavad endiselt tasumist, samas kui nende kohustuste täitmiseks vajalikud rahavood ja müük on oluliselt vähenenud. Pole üllatav, et paljud ettevõtted seisavad silmitsi tõsiste likviidsuspiirangutega, mis võivad lõpuks muutuda maksevõimeprobleemideks. (Isaksson 2020, 1)

Uuringu, mis viidi läbi USA väikeettevõtete (n=5800) seas ajavahemikul 28.03 – 04.04.2020, tulemused näitavad, et kogu valimis suleti ajutiselt 43% ettevõtetest ja peaaegu kõik need sulgemised olid tingitud COVID-19-st. Ajutiselt suletud valimis olnud ettevõtted tõid välja sulgemise peamiste põhjustena nõudluse vähenemist ja töötajate terviseprobleeme, kusjuures tarneahela katkemine oli tähtsusetu tegur. Alates jaanuarist teatasid ettevõtted oma aktiivse tööhõive keskmiselt 39% langusest. Mõju oli tööstusharuti erinev – jaekaubandus, kunst ja meelelahutus, isiklikud teenused, toitlustus ja hotellindus teatasid, et tööhõive vähenes enam kui 50%. (Bartik *et al.* 2020, 17656)

Samuti näitas sama uuring, et täistööajaga töötajate arv vähenes 31. jaanuarist 2020. aasta märtsi lõpuni 32% (*Ibid.*, 17661). *Federal Reserve Bank of Atlanta* uuringu tulemused näitavad, et tööhõive vähenes umbes 10%, kuid see uuring hõlmab ka suuremaid ettevõtteid (Altig *et al.* 2020).

Tulles tagasi sama uuringu (USA) tulemuste juurde, hindasid ettevõtted tarneahela probleemidest põhjustatud häireid 35 punktiga 100-st, mis tähendab, et selline tõrge oli ettevõttele kergelt häiriv. Nõudluse kahanemine oli märgatavam – ettevõtted märkisid 57 punkti 100-st, mis tähendab, et see on äärmiselt häiriv. (*Ibid.*, 17662)

EY viis 2020. aasta aprillis läbi Venemaa ettevõtete majandusliku olukorra uuringu seoses koroonaviiruse nakkuse vastu võitlemise piiravate meetmetega ja ettevõtete valitsuse toetusmeetmete kasutamisega. Uuringus osales enam kui 230 ettevõtte juhid, nii väike- ja

keskmise suurusega kui ka suuretevõtete juhid. Ligikaudu 80% kõigist vastajatest märkis, et kriisi olemasolu nähtused nendes valdkondades on seotud piiravate meetmetega epideemia ajal. 27% vastanutest teatas tulude vähenemisest rohkem kui 50%, veel 25% küsitletutest umbes 20%-50%lisest vähenemisest, 27% vastanutest märkisid, et tulude vähenemine oli ebaoluline, mitte rohkem kui 20%. Väike osa vastajatest (6%) märkis tulude positiivset trendi. Need vastajad esindavad peamiselt tarbekaupade tootmise, jaekaubanduse ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia sektoreid. Uuringu tulemuste kohaselt said kriisist kõige vähem kannatada keemiatööstus, meditsiini- ja farmaatsia valdkonna ettevõtted ning igapäevakaupade tootmine. 76% vastanutest arvas, et piiravad meetmed ohustavad ettevõtte olemasolu ja võivad teatud aja jooksul viia tegevuse lõpetamiseni. (Ивлев, Архангельская 2020, 2-6)

Maailmapank koostöös ekspertidega avaldasid Euroopa ja Kesk-Aasia piirkonna majanduse raporti (EKA), milles toodi välja, et euroalal langes kaupade ja teenuste toodang 2020. aastal ligikaudu 6,5% ja jäi 2021. aasta teise kvartali alguseks ligikaudu 2,5% alla 2019. aasta neljanda kvartali taseme (Competition ... 2021, 7)

Täiendavate küsitluste esimese vooru, milles osales 17 EKA riiki ja mis toimus maist kuni november 2020, andmetel langes ettevõtete kuukäive aasta varasemaga võrreldes keskmiselt 24%; need näitajad ulatusid 7%-st Lätis 57%-ni Moldovas. EKA regioonis oli küsitluse teises voorus, milles osales 19 EKA riiki ja mis toimus ajavahemikus novembrist 2020 kuni maini 2021, registreeriti keskmine müügilangus 23%, mis on sarnane esimeses voorus tuvastatud langusega ja näitab, et ettevõtted on pikka aega kannatanud tulude vähenemise all. (*Ibid.*, 53) Apedo-Amah ja teised (2020) uurisid 51 riigi müügikäibeid, sealhulgas EKA riikide käibeid. Uuringu tulemusena selgus riikide müügikäivete keskmise langus 49%.

Tulles tagasi Euroopa ja Kesk-Aasia majandusaruande juurde, siis teises voorus, mis viidi läbi novembrist 2020 kuni maini 2021, teatas iga neljas ettevõtte, et eeldatakse olemasolevate finantskohustuste tasumata jäämist järgmise 6 kuu jooksul (Competition ... 2021, xi).

Uuringus „*Unmasking the Impact of COVID-19 on Businesses*“ leiti samuti, et nende sektorite ettevõtetel, kus nõudlus vähenes rohkem, olid suuremad finantsraskused. Umbes vastavalt 62% ja 56% majutus- ja toidlustussektori ettevõtetest eeldavad võlgnevuste tasumisega viivitamist, võrreldes vastavalt 35% ja 43% finantsteenuste ning info- ja sidetehnoloogia ettevõtetega. Need

tööstusharude tulemused on kooskõlas järeldusega, et ettevõtted, mille müügimaht langeb suuremalt, on tõenäolisemalt võlgu. (Apedo-Amah *et al.* 2020, 10)

Maailmapanga uuringus mainitakse ka, et kriisi taustal on 29% ettevõtetest alustanud või suurendanud oma tegevust veebis ning 36% ettevõtetest on kasutusele võtnud või laiendanud kaugtöö mehhanisme. Need muudatused näitavad soovi kohaneda majanduskeskkonnaga, kuid need ei aidanud kriisi üle elada kuigi palju, kuna selliste uuendustega ettevõtete seas oli internetimüügi keskmine osakaal vaid 8% ja keskmine kaugtööle üle viidud töötajate osakaal oli vaid 7%. (Competition ... 2021, 56)

Majanduslanguse ajal muutuvad aegunud tehnoloogiat kasutavad vähemtootlikud ettevõtted suurema tõenäosusega kahjumlikuks ja sunnitakse turult lahkuma kui uuendusi juurutanud ettevõtted (*Ibid.*, 62).

Uuring „*Unmasking the Impact of COVID-19 on Businesses*“ mõttis ka kahte tüüpi kohandusi, mis on seotud tooteinnovatsiooniga (st ettevõtte toote- ja teenustevalikuga). Umbes 5% ettevõtetest otsis võimalust mitmekesistada oma tervisega seotud teenuseid ja tooteid. Veelgi olulisem on see, et umbes 21% ettevõtetest on otsustanud mõnda oma toodet või teenust muuta või lisada uusi. See viitab sellele, et iga neljas ettevõtte on uue toote või teenuse turule toomisega rakendanud mingisuguse tooteinnovatsiooni. (Apedo-Amah *et al.* 2020, 10-11)

Artiklis „*Why the COVID-19 Pandemic Could Increase the Corporate Saving Trend in the Long Run*” on välja toodud COVID-19 šoki otseseid mõjusid ettevõtete bilansile. Šoki tõsised tagajärjed hõlmavad: kogusäästude ja omakapitali reservide vähenemine, kuna ettevõtete kasum kahanes või muutus kahjumiks; ettevõtete likviidsuspuhvri vähenemine, kuna ettevõtted on sunnitud jätkama maksete tegemist töötajatele, võlgnikele ja tarnijatele, samal ajal kui tulud on vähenenud; oli ka lühiajalise võla kasv sissetulekute vähenemise perioodil ning netolaenu andmine või netolaenu võtmise suurenemine, kuna finantsvarad vähenesid, samas kui finantskohustused jäid samaks. (Demary *et al.* 2021, 43)

Paljud valitsused on likviidsusinstrumente kasutades kiiresti ja asjakohaselt reageerinud. Nende instrumentide, nagu lühiajalised hüvitised, maksude edasilükkamised, laenu tagatised ja toetused, eesmärk oli ületada kriisi eskalatsioonifaas, et ettevõtted saaksid kriisi ajal ja pärast seda oma tegevust jätkata ilma tõsise likviidsuse ja omakapitali kaotuseta. (*Ibid.*, 43)

Näiteks Ühendkuningriigis füüsilisest isikust ettevõtjatel oli võimalik taotleda maksustatavat toetust 80% ulatuses ärikasumist, kuid mitte rohkem kui 2500 naela kuus, koos otseste ja kaudsete maksude tasumise edasilükkamisega. (Williams, Kayaoglu 2020, 81-82)

COVID-19-ga kaasnev kriis on selgelt näidanud, kui erasektor ei tööta, ei tööta kogu riik; ilma tegutseva äriühingonnata ei saa olla ei majandust ega uusi töökohti (Leading business ... 2021, 37). Koroonaviiruse kriis kestab endiselt. Poliitikakujundajate ja ettevõtete väljakutse on jätkata ohutuse prioriteetidega tegelemisega, kavandades samal ajal majanduse ja tööturu pikaajalise taastumise teed. (*Ibid.*, 23)

„Ettevõtete toetamine, et nad saaksid inimesi oma töökohtadele tagasi tuua, on võtmetähtsusega ja kõige olulisem samm, mille riik peab astuma. Kauaoodatud taastumisele aitab kaasa ainult selge strateegia, mis aitab ettevõtetel taastuda ja töötajate tööle naasta.“ (Leading business ... 2021, 38) Ettevõtete taastamine parandab majanduslikku olukorda nii riigis kui ka maailmas. Maailmamajandus alustab uut tsüklit, mille esimene faas tuleb tõus.

2. UURIMISOBJEKTI TUTVUSTUS JA UURINGU METOODIKA

Uurimistöe objekt, subjekt ja metoodika määratlemine on bakalaureusetöe oluline punkt. Käesolevas peatükis antakse nende mõistete definitsioonid, ülevaade analüüsitud uurimisobjektidest ning valitud metoodikast.

2.1. Uurimisobjekti tutvustus

Uurimisobjektist ja subjektist on erinev arusaam. Pärast selle teema põhjalikumalt uurimist tegi autor enda jaoks nende mõistete kõige sobivama määratluse.

Uurimisobjektiks on see, mida töös käsitletakse (Как определяется ...). Käesolevas töös on uurimisobjektiks Ida-Virumaa tootlustusettevõtted.

Uurimissubjekt on aspekt, millest objekti vaadeldakse (Как определяется ...). Bakalaureusetöe raames on uurimissubjektiks ettevõtete finantstulemused.

Uurimisobjektiks valiti tootlustusettevõtted, mis asuvad Ida-Virumaal. Haldusreformi järgselt kuuluvad Ida-Viru maakonda Alutaguse vald, Jõhvi vald, Kohtla-Järve vald, Lüganduse vald, Narva linn, Narva-Jõesuu linn, Sillamäe linn ja Toila vald (Ida-Virumaa). Mitmes alapeatükis 1.2. viidatud allikas märgiti, et tootlustussektoris on COVID-19 kriisi tagajärjed palju tõsisemad kui teistes sektorites. Kuid uuringusubjekt (finantsnäitajad) annab aimu sellest, kuidas COVID-19 kriis on seda mõjutanud.

Tootlustusettevõtte pakuvad väga erinevad ettevõtted alates lasteasutustest ja haiglastest ning lõpetades kiirtoiduettevõtete, turismitalude ja gurmeerestoranidega. Eripäralt vaatamata lähtuvad tootlustusettevõtte pakkujad sarnastest alustest, samalaadsetest toitumise, toiduainete ja kulinaaria ning tootlustusettevõtte põhitudedest. (Merits *et al.* 2014)

Levinud toitlustusettevõtete tüübid on *take-away* kohad, kust toitu (vahepala või kerge eine) ostetakse kaasa ja kaasaostukohtade eeliseks on teenuse lihtsus ja kiirus ning soodsad hinnad; kohvikud, kuhu tavaliselt minnakse lõõgastuma ja nautima kerget einet hubases keskkonnas; suurröögid, mis tegutsevad koolides ja teistes koolitusasutustes, haiglates ja meditsiinasutustes, hooldusteenust pakkuvates ettevõtetes; *baarid*, mis pakuvad peamiselt jooke ja suupisteid ning õdusat keskkonda ajaveetmiseks; restoranid, mis pakuvad kvaliteetset toitu ja teenindust, mugavat keskkonda ja sageli ka ajaviidet ja *catering*-teenuse all mõistetakse toitlustusteenuse pakkumist väljaspool ettevõtte statsionaarseid teenindusruume. (*Ibid.*)

Ida Virumaa toitlustusettevõtete üldarvu määramisel pöördus autor majandustegevuse registri lehele, kus pani paika vajalikud alamseaded nagu riik (Eesti), maakond (Ida-Virumaa), arhiveerituse staatus (ei ole arhiveeritud), tegevusala (toitlustamine) ja seega otsing andis tulemuseks 242 ettevõtet. Narva linna piires on registreeritud 80 toitlustusettevõtet, mis moodustab 33% toitlustusettevõtete koguarvust kogu Ida-Virumaal. Kõige vähem on ettevõtteid registreeritud Lüganuse vallas (16) ja Narva-Jõesuu linnas (17). (Majandustegevuse register ...)

Allpool antakse ülevaade analüüsitavatest ettevõtetest, mis valiti välja põhjalikumaks analüüsiks (kasumiaruanne ja bilansi analüüs).

Põhjalikumaks analüüsiks valiti kaks ettevõtet täiesti juhuslikult, kasutades kõige lihtsamat juhuslike arvude genereerimise rakendust. Pärast numbrite genereerimist pöördus autor majandustegevuse registri otsingute tulemustele. Analüüsitavateks ettevõteteks on OÜ Fregatt ja OÜ NARVA TES PLUS, kuna nende seerianumber vastas tulemuses kahele juhuslikule numbrile.

Fregatt OÜ on registreeritud Ida-Virumaa Toila vallas. Fregatt OÜ põhitegevusalaks on toitlustusteenuse pakkumine. Selle ettevõtte eesmärgiks on jätkuvalt pakkuda kvaliteetset toitlustusteenust ning säilitada ettevõtte stabiilsus ja jätkusuutlikkus. Sellel ettevõttel on restoran nimega „Vana Fregati Pub“, eespool sellest juba veidi mainiti.

Teine ettevõtte (OÜ NARVA TES PLUS) asub Narvas. Selle ettevõtte põhitegevuseks on muidugi ka toitlustamine. OÜ NARVA TES PLUS traditsioonilise äritegevuse mahtude stabiilne kasv ja eelmistel aastatel saavutatud turuosa kindlustamine.

Ettevõtte majandustegevuse aluseks on raamatupidamine, finantskontroll, eelkõige auditi vormis (Шеремет, Козельцева 2020). Aspekt, millest antud töö raames objekti käsitletakse, on ettevõtete finantstulemused.

Raamatupidamist nimetatakse laiemalt finantsarvestuseks. Just raamatupidamises sünnib finantsinformatsioon, mis kirjeldab operatiiv- (tootmis- ja majandus) tegevust ning on finantsanalüüsi objektiks (Шеремет, Козельцева 2020, 18).

Organisatsiooni tegevuse finantsanalüüsi põhieesmärk on välja selgitada tõhusad viisid ja meetodid suurima kasumi saavutamiseks ning peamisteks lahendamist vajavateks ülesanneteks on kasumlikkuse analüüs ja ettevõtte kõigi võimalike riskide hindamine (Ашракаева, Шарманджиева 2017). Ettevõtte finantsseisundi tugevdamisel mängivad tohutut rolli finantstulemuste analüüsi väärtused. On loogiline, et kasumit mitteteeniv ettevõtte ei saa tulevikus arenda, mistõttu on finantstulemuste parandamise ülesanne ülioluline.

Finantsnäitajad on statistilised andmed, mida kasutatakse laialdaselt erinevate majandussektorite jätkusuutlikkuse, stabiilsuse ja tulemuslikkuse jälgimiseks. (Financial indicators ... 2018) Finantsnäitajad on peamiste informatiivsete näitajate hulk, mis annavad objektiivse hinnangu ettevõtte finantsseisundile. Finantsanalüüsi lähtealuseks on raamatupidamis- ja aruandlusandmed. (Бочаров 2001)

Finantsanalüüsi oskus teeb raamatupidajast ettevõtte arsti. Finantsanalüüsi on sageli võrreldud ettevõttele diagnoosi panekuga. (Otsus-Carpenter 2017) Seega on finantssuhtarvude ja -näitajate analüüs tööriist, mis aitab kujundada ettekujutuse organisatsiooni finantsseisundist, selle eelistest konkurentide ees, aga ka edasise arengu väljavaadetest. (Ашракаева, Шарманджиева 2017) Vaatamata ettevõtte finantsnäitajate mitmekesisusele on majanduskirjanduses tavaks välja tuua mitmeid põhinäitajaid: näiteks müügitulu, puhaskasum, rahavoog, rentaabluse näitajad. (Ананьева 2021)

Finantsaruannetes analüüsitakse kõige rohkem kasumiaruannet ja bilanssi, aga viimasel ajal järjest rohkem ka rahavoogude aruannet (Otsus-Carpenter 2017). Käesolevas töös viiakse läbi finantsnäitajate analüüs saadud küsitlusandmete põhjal, mis koostati alapeatükk 1.2 alusel. Samuti analüüsitakse mitme ettevõtte kasumiaruannet ja bilanssi.

2.2. Uuringu metoodika

Bakalaureusetöö metoodika osas antakse ülevaade bakalaureusetöö eesmärgist. Uuringu eesmärgiks on välja selgitada, kuidas Covid-19-st alanud kriis on mõjutanud Ida-Virumaa tootlustusettevõtete finantstulemust ja jätkusuutlikkust. Selleks kasutas autor nii kvantitatiivset kui finantssuhtarvude analüüsi meetodit

Kvantitatiivse uuringuna viiakse läbi küsitlus *Google Forms* keskkonna kaudu. Veebiküsimustiku eeliseks on vastaja suurem anonüümsus, saadud andmete töötlemise minimaalne tase ja peamiseks eeliseks on õigus vastajal valida, millal küsitlusele vastata. Puudusena võib välja tuua väga madalat ankeetide laekumise määra, see on aeganõudev ja kui ankeet on täielikult anonüümne, siis ei saa olla kindel, kes ankeedi tegelikult täitis.

Küsimustik oli vastamiseks avatud perioodil 5. aprill - 17. aprill 2022, seejärel tulemused imporditi ning töödeldi programmiga *Microsoft Excel*.

Küsimustik (vt lisa 1) koosnes kokku 4st osast. Esimene osa on sissejuhatav, teise osa eesmärgiks on koguda demograafilised andmed, kolmandas osas küsitakse ettevõtte finantsseisundi kohta ja viimane osa on seotud riigi toetusega. Küsimuste koguarv küsimustikus on 32, millest üks on vabatahtlik küsimus. Küsimustik koosnes enamasti valikvastustega küsimustest (valida sai kas ühe või mitu sobivat vastust), avatud küsimusi on kaks ja üks 7-pallisel skaalal hinnangu andmisega. Ankeet koostati nii eesti kui ka vene keeles ja põhjenduseks on vene keelt rääkijate mitte diskrimineerimine, kuna suur osa Ida-Virumaa elanikkonnast valdab ainult vene keelt.

Autor valis sellise lähenemise (küsitlus) finantsnäitajate analüüsiks, kuna saadud vastused võimaldavad võrrelda Ida-Virumaa ettevõtete andmeid standarditega. Käesoleva töö kontekstis käsitletakse standarditena erinevate uuringute tulemusi, millest käsitleti alapeatükis 1.2 ja on välja toodud lisa 2. Selline lähenemine võimaldab hinnata Ida-Virumaa ettevõtete finantsseisu ja -tulemust.

Andmete analüüsimisel viiakse läbi mõne ettevõtte võrdlus konkureerivate ettevõtete andmetega, konkurentsivõime hindamine. Selline analüüs on iga ettevõtte jaoks ülioluline, kuna nõuab erinevate ettevõtete näitajate võrreldavuse saavutamist tulenevalt erinevatest arvestuspõhimõtetest

ja muudest tingimustest (Шеремет, Козельцева 2020, 19). Ettevõtte suhtarve võrreldakse konkurendi suhtarvudega samast tegevusvaldkonnast, et saada aimu firma turupositsioonist.

Ettevõtte suhtarvude erinevate perioodide väärtuseid võrreldakse finantsolukorra muutuste hindamiseks. Seda nimetatakse tavaliselt trendianalüüsiks (Whittington, 1980; Auerbach, 2000; Peterson, 2000 viidatud Sarv 2014, 5). Selline võrdlus näitab ettevõtte arengu dünaamikat, võimaldab prognoosida tulevikupotentsiaali, mis on ettevõtte väärtuse hindamisel väga oluline.

Bakalaureusetöö raames teeb autor maksevõimekuse ja pankrotiohu analüüsi, selleks valiti liikviidsus- ja pankrotikordaja.

Likviidsus on materiaalse või muude varade müügi, rahaks muutmise lihtsus jooksvate finantskohustuste katteks (Шеремет, Козельцева 2020, 131).

Likviidsusnäitaja - ettevõtte aruannete (ettevõtte bilanss) alusel arvutatud finantsnäitaja, et määrata kindlaks ettevõtte suutlikkus tasuda jooksevvõlg olemasoleva likviidse vara arvelt. Selle näitaja eesmärk on võrrelda ettevõtte jooksvate võlgade suurust ja likviidset vara, mis peaks tagama nende võlgade tagasimaksmise. (*Ibid.*)

Teise kordaja leidmiseks, bakalaureuseöös teostatakse Altmani mudeli abil - see on Ameerika majandusteadlase Edward Altmani välja pakutud valem, mis ennustab ettevõtte pankroti tõenäosust. (Модель АЛЬТМАНА ...)

Pankrotikordaja leidmiseks kasutatakse Altmani 4-faktorilist mudelit, mida kasutavad ettevõtted, kelle aktsiad ei ole börsil noteeritud (*Ibid.*).

Valitud analüüsimeetodite abil vaadatakse ettevõtete finantsolukorda ning tehakse ka järeldused.

3. COVID-19 MÕJU IDA-VIRUMAA TOITLUSETTEVÕTETE FINANTSTULEMUSTELE JA JÄTKUSUUTLIKKUSELE

Edasi analüüsitakse uuringu tulemusi toitlustusettevõtte finantsprotsessidest COVID-19 ajal.

Küsimustikule vastas 12% Ida-Virumaa toitlustusettevõtetest, ehk kokku laekus 30 vastust ning kõik vastused olid analüüsimiseks sobilikud.

3.1. Küsitluse tulemused

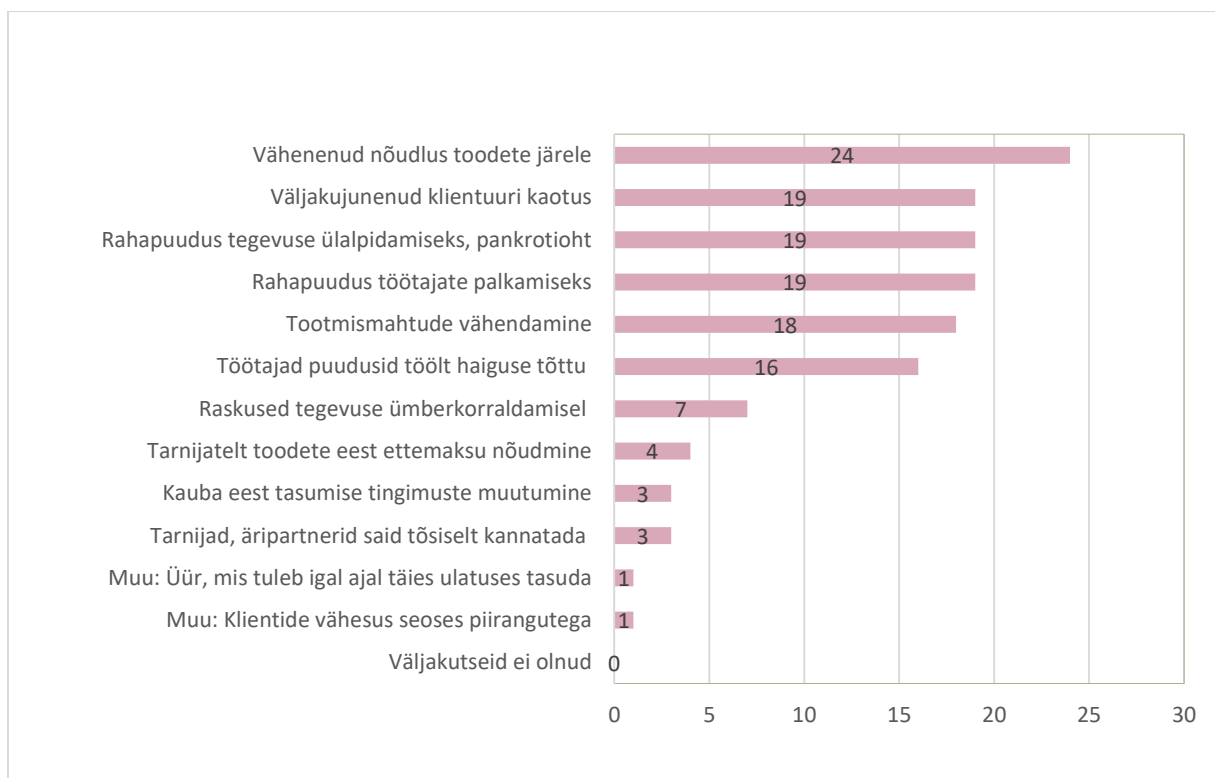
Esiteks vaatab töö autor lähemalt demograafilise osa vastuseid (vt lisa 3).

Enamik küsitletud ettevõtteid asub Narvas (9, 30%), Lüganuse vallast vastuseid ei laekunud ja ettevõtlusvormiks on OÜ (29, ≈97%), üks (1, ≈3%) ettevõtte tegutseb täisühingu (TÜ) vormis. Kõik käesolevas töös käsitletavat ettevõteted on asutatud Eesti Vabariigis ja Eesti majanduskeskkonnas. Uuringu tulemused näitavad, et üks (≈3%) ettevõtte loodi 2020. aastal, kui COVID-19 möllas juba üle maailma (vt lisa 3).

Kaks kolmandikku vastanutest (20, ≈67%) on kuni 10 töötajaga mikroettevõtted; ≈33% (10) vastanutest on 11–50 töötajaga väikeettevõtted (vt lisa 3). Seega kõik küsitletud ettevõtted on Eesti Vabariigi väikeettevõtted.

Järgmine küsimuste plokk (21) puudutab otseselt COVID-19 aega. Selle ploki esimene küsimus kõlab järgmiselt: "Kas sõna "ellujäämine" kirjeldab teie ettevõtte olukorda COVID-19 kriisi ajal?". Kõik toitlustusettevõtted, välja arvatud üks, vastasid sellele küsimusele jaatavalt (jah, kirjeldab). Sõna „ellujäämine“ viitab teatud raskustele, seega ≈97% (vt lisa 4) toitlustusettevõtetest seisis silmitsi erinevate kriisinähtustega, see protsent on oluliselt suurem kui EY 2020 uuringus vastanute osakaal (80%), kes märkisid kriisinähtuste esinemist oma tegevusalades (vt lisa 2).

Järgneval joonisel (vt joonis 1) on esitatud väljakutsed (kõige populaarsemad ülal vähem populaarsed all), millega Ida-Virumaa tootlustusettevõtted COVID-19 kriisi ajal silmitsi on seisnud.

Joonis 1. Väljakutseid COVID-19 ajal

Allikas: Autori koostatud lisa 4 andmete alusel

Märkus: Vastuste summa ületab 100% (30), sest vastajad said valida mitu vastust

Levinumad probleemideks on nõudluse vähenemine toodete järele, rahapuudus töötajate palkamiseks, klientide kaotus ja pankrotioht.

Võrreldes Ida-Virumaa ja USA väikeettevõtete vastuseid, ei ole tarneahela probleemidest tingitud häired mõjutanud ettevõtteid niivõrd, kuivõrd vähenenud nõudlus toodete järele (vt lisa 2). Olenemata ettevõtte asukohast, kas USA või Eestis - Ida-Virumaal, haigestusid inimesed üle maailma, olid isolatsioonis, mille tulemusena vähenes nõudlus ettevõtete toodete järele.

Üks raskus, mis tekkis mitte ainult tootlustusettevõtetel, vaid ka teistel ettevõtetel - on periood (12. märts 2020 - 18. mai 2020), mil valitsus kehtestas piirangud (eneseisolatsioon, ainult kaasavõetud

toit) (Laanpere). Sellise valitsuse otsuse tõttu 40% (12) küsitletutest peatas oma tegevuse, 1 ($\approx 3\%$) ettevõtte tegutses tavapäraselt ja suurem osa (17, $\approx 57\%$) kohanes oludega (vt lisa 5).

COVID-19 pandeemial on olnud suur mõju väikeettevõtetele - vaid 8 ($\approx 27\%$) ettevõtet märkis, et nende töö ei peatunud; 10% (3) ettevõtetest peatas oma töö kuni 1 kuuks; samas kui 40% (12) märkis, et ettevõtte tegevus peatati 1-3 kuuks ja umbes veerand (7, $\approx 23\%$) vastanutest - kes ühel või teisel põhjusel - peatas üsna pikaks (üle 3 kuu) oma tegevuse (vt lisa 5).

Seega 73% ettevõtetest sulges kriisi ajal mõneks ajaks ukсед. Kui seda näitajat võrrelda standarditega (vt lisa 2), siis Ida-Virumaa toitusetvõtted olid pessimistlikumad ja ületasid normi 30 protsendipunkti võrra.

Põhjus, miks ettevõtted oma tegevuse peatasid, ei pruugi peituda ainult majanduslikult ebastabiilses olukorras, aga ka suure hulga COVID-19ga nakatunud töötajate tõttu. 73% (22) küsitletud ettevõtetest väidavad, et umbes pooltel või enamal nende töötajatel on olnud COVID-19 (vt lisa 6).

Ka kriisi ajal toimusid erinevad personaliga seotud ümberkorraldused. Üle poole (18, 60%) vastajatest märkis tööjõu teatud koondamist, samas kui meeskonna täielikku säilimist märkis 40% (12) vastajatest (vt lisa 6).

Kollektiivi vähendamise põhjuse osas tuleb esile majanduslik aspekt. 80% küsitletutest koondas töötajaid raha kokkuhoiuks. Kollektiivi vähendati ka tootmise ümberkorraldamiseks ja automatiseerimiseks (vt lisa 6).

Finantsnäitajad, nt müügiimaht, millest edasi tekib müügitulu; kulud ja puhaskasum on olulised ettevõtte finantsseisundi hindamisel.

Suurem osa vastajatest ($\approx 93\%$, 28) andis müügiimahu osas pessimistliku vastuse. Seega vähenesid müügi kogused 16 ($\approx 53\%$) ettevõttes üle 50%; peaaegu kolmandikus (9, $\approx 30\%$) ettevõttestoimus vähenemine 20-50% võrra võrreldes kriisieelse perioodiga. Vaid 2 ettevõtet andis enam-vähem positiivse vastuse - ühe firma müügiimaht ei muutunud, teise firma kasvas 20%-ni (vt lisa 7).

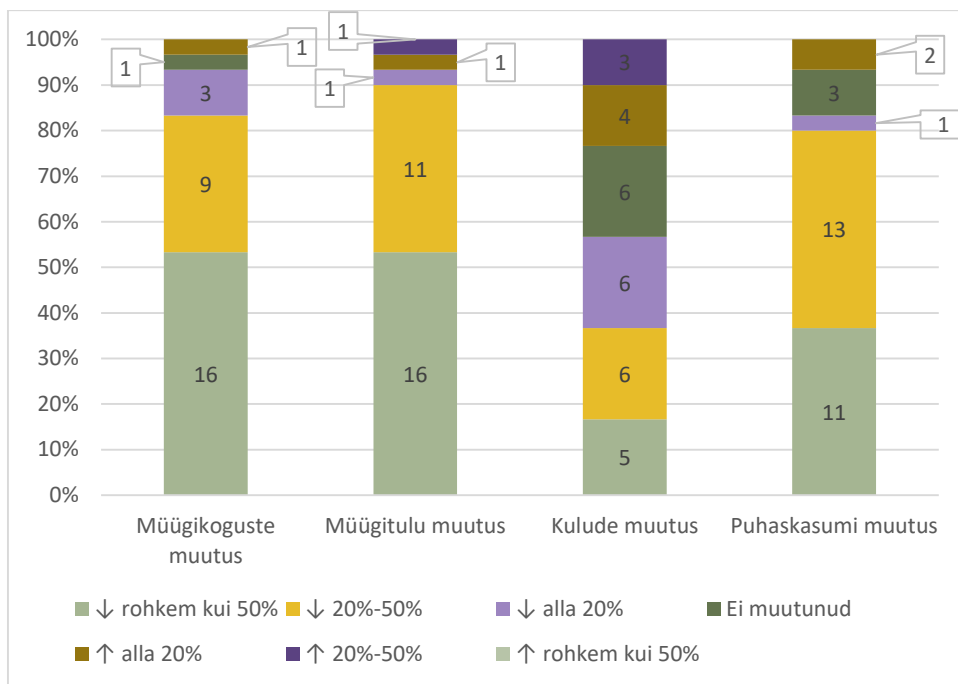
Maailmapanga uuringus vähenes müügimaht keskmiselt 23% (vt lisa 2), kui seda tulemust võrrelda saadud andmetega, on Ida-Virumaa tootlustusettevõtetes olukord kehvem.

Tegurid, millest müügimaht sõltub, on hinnapakkumine ja toodete omadused. Enamik (17, ≈57%) ettevõtteid otsustas muuta erinevaid kulusid/tulusid muutvaid tegureid. Näiteks 5 (≈17%) Ida-Virumaa tootlustusettevõtetest tõstis kõigi toodete hindu; viiendik (6, 20%) ettevõtetest tõstis hindu ainult valitud toodete puhul; 3 (10%) ettevõtet langetas COVID-19 kriisi ajal hindu ja ligi pooled ettevõtetest (13, ≈43%) ei muutnud kriisi ajal hindu kuidagi. Sarnane olukord oli seotud mis tahes uuenduse kasutuselevõtuga nende tootes. 18 (60%) ettevõtet ei muutnud oma tootes midagi, kõik jäi samaks (vt lisa 7).

Kui tuua paralleel uuringuga „*Unmasking the Impact of COVID-19 on Businesses*“, siis on oma toodet uuendanud ettevõtete osakaal 21%, kuid Ida-Virumaa näitaja on 40%, mis on tunduvalt rohkem kui standard (vt lisa 2).

Olenemata sellest, milliseid tootega seotud muudatusi tehti, kas hinnatõus/langus või oli see mingi uuendus, ei toonud see kaasa müügikoguste kasvu. Seetõttu võib väita, et pandeemia ajal nõudlus teatud tüüpi teenuste või kaupade järele langeb. Antud juhul langes nõudlus Ida-Virumaa tootlustusvaldkonnas. Samas ei saa väita, et nõudlus langes just riigi poolt kehtestatud meetmete tõttu (karantiin, piirangud). Kriis ongi selline periood, mil kombineeritakse mitu tegurit, mis mõjutavad korraga kogu süsteemi.

Allpool töös võetakse arvesse selliseid finantsnäitajaid nagu müügitulu, kulud ja puhaskasum. Järgneval joonisel (vt Joonis 2) on ilusteeritud vastused küsimusele “Kui suures probleemis on teie ettevõtte käive (müügitulu) võib tekkida kriisieelse perioodiga?”.

Joonis 2. Finantsnäitajate muutus kriisi ajal võrreldes kriisieelse perioodiga
Allikas: Autori koostatud lisa 8 andmete alusel

Pooled (16, ≈53%) vastajatest märkisid, et nende ettevõtte müügitulu vähenes rohkem kui 50%. Võrreldes seda näitajat EY uuringust (2020) võetud standardiga (vt lisa 2), müügituluga Ida-Virumaal, on olukord selgelt palju hullem. Samuti märkis 20% kuni 50% langust veel 11 (≈37%) ettevõtet, kuid üldnimetatud uuringule tuginedes märkis sellist langust vaid neljandik vastanutest (vt lisa 2). Seega sai Ida-Virumaa tootlustusettevõtet COVID-19 müügitulu osas tõeliselt tugeva kahju.

Kulude osas on olukord ebaselge. 20% (6) vastajatest ei märganud muutust ettevõtte kulutustes, veel viiendik (6) ettevõtetest suutis kulusid vähendada veidi alla 20%, kuid ka veel üks viiendik (6) vastanutest märkis, et ettevõtte kulud langesid 20–50% vahele. Samuti on osa vastanutest (5, ≈17%), kes vähendasid oma kulusid rohkem kui 50%. Samas oli ka osa vastanutest, kelle kulud kasvasid (vt lisa 8).

Kulude kärpimise meetmetest kriisi ajal märgivad ettevõtted tegevuskulude vähendamist (elektri, vee-, interneti- jne kulud); kulude vähendamise meetmeteks on töötajate saatmine korralisele puhkusele või palgata puhkusele; uute töötajate värbamise vähendamine või lõpetamine ja vara moderniseerimise, omandamise ja hooldamisega seotud kulude (nt hooned, masinad, seadmed, transpordivahendid) vähendamine (vt lisa 8).

Mis puudutab firma lõpptulemust (puhaskasum), siis jällegi on pilt üsna kurb. 13 (≈43%) vastajat märkis kriisieelse puhaskasumi vähenemist vahemikus 20-50% ja ja 11 (≈37%) teatasid langusest 50% või rohkem (vt lisa 8).

Autor tegi ka korrelatsioonanalüüsi, juhuslike suuruste müügikoguste, müügitulude, kulude ja puhaskasumi muutuste vahel, et aru saada, kas nende andmete vahel on statistiline seos (vt tabel 1). Kuna vastuse variandid neile küsimustele olid samad, muutus ainult ainsus või mitmuse vorm, võimaldas see hinnata nende muutuste vahelist seost. Korrelatsioonimaatriksi saamiseks kasutas autor *Exceli* andmeanalüüsi vahendit *Correlation* komplektist *Data Analysis*. Kõikide näitajate jaoks genereeriti fiktiivmuutujad (*dummy*) et koostada võrrand, mis arvestab andmete mõjusid: Vähenes/id rohkem kui 50%=1, Vähenes/id 20% kuni 50%=2, Vähenes/id alla 20%=3, Ei muutus/-nud=4, Suurenas/id alla 20%=5, Suurenas/id 20% kuni 50%=6, Suurenas/id rohkem kui 50%=7.

Tabel 1. Korrelatsioon

	Müügikoguste muutus	Müügitulu muutus	Kulude muutus	Puhaskasumi muutus
Müügikoguste muutus	1	–	–	–
Müügitulu muutus	0,836562	1	–	–
Kulude muutus	0,168054	0,182438	1	–
Puhaskasumi muutus	0,750351	0,771846	0,135926	1

Allikas: Autori koostatud lisa 8 andmete alusel

Korrelatsioonikordaja (r) väärtuse korral kasutatakse D. Rowntree jaotus, kust tuleb: (Rowntree 1981)

- olematu, väga nõrk seos: $|r| < 0,2$;
- nõrk seos: $0,2 \leq |r| < 0,4$;
- keskmine seos: $0,4 \leq |r| < 0,7$;
- tugev seos: $0,7 \leq |r| < 0,9$;
- väga tugev seos: $0,9 \leq |r| \leq 1$.

Saadud korrelatsioonitabelis on kõik kordajaid positiivsed, tähendab see seda, et kui üks näitaja kasvab/kahaneb teine näitaja samuti kasvab/kahaneb. Järeldused korrelatsioonitabeli ehk

korrelatsioonimaatriksi põhjal: Kõige tugevamini on seotud müügikoguste ja müügitulude muutus, korrelatsioonikordaja absoluutväärtus on kõige suurem ($r=0,837$). Kui müügikogused on järsult langenud, siis ligikaudu sama protsendi väheneb ka müügitulu (vt lisa 8).

Analüüsitakse puhaskasumi muutuse seost müügitulu näitajaga. Korrelatsioonikordaja on 0,772, mis tähendab tugevat positiivset seost. Müügitulu otsene suurenemine/vähendamine toob kaasa puhaskasumi suurenemise/vähendamise. Ida-Virumaa toitlustusettevõtete juhul vähenes müügitulu üsna märgatavalt, mis tõi kaasa puhaskasumi samaväärse languse (vt lisa 8).

Tugevat seost on näha ka müügikoguste ja puhaskasumi vahel (vt lisa 8). Seega võib väita, et puhaskasumi muutus sõltub nii müügikoguste kui ka müügitulude muutustest.

Allpool käsitletud küsimused, olid esitatud eesmärgiga välja selgitada, kas Ida-Virumaa toitlustusettevõtted on jätkussuutlikud.

COVID-19 pandeemia ajal on mõelnud oma ettevõtte ajutisest sulgemisest 70% (21) vastajatest (vt lisa 9). Selliste vastutuste põhjusteks tõid nad järgmised argumendid (vt lisa 9):

- „Tulu puudus ja pankrot oli silme ees.“
- „Puudusid rahalised vahendid kohvikut edasi pidada, kui kliente ei käinud.“
- „Puudus rahaline võimalus üüri, töötasu ja kommunaalmakseid maksta seisaku ajal.“
- „Pärast piirangute osalist leevendamist langes vastavalt kohviku külastatavus ja käive.“
- „Turismi ei ole.“
- „Keeruline piirkond, väike rahvaarv ja inimeste ebakindlus tuleviku suhtes ei andnud neile võimalust taaskord kohvikus aega veeta.“
- „Jah, selline mõtte oli, kuna kõik võimalikud piirangud ei võimaldanud normaalselt töötada.“

Kui tuua paralleel EY uuringuga (2020), siis 76% vastanutest arvas, et piiravad meetmed ohustavad ettevõtte olemasolu ja võivad teatud aja jooksul viia tegevuse lõpetamiseni (vt lisa 2). Järgmise küsimusega soovis autor, et vastajad hindaksid, kui tõsised olid ettevõtte rahalised raskused kriisi ajal? Hindamisel sai valida vastused 7-palli süsteemis, vahemikus „rahalisi raskusi ei olnud“ kuni „peaaegu pankrot“. Tulemuste keskmine hinne on 4,6, mis annab selgelt mõista, et ettevõtetel oli rahalisi raskusi, kuid need pole nii globaalsed kui pankrot (vt lisa 9).

Hoolimata kõigist raskustest, millega ettevõtted kriisi ajal silmitsi seisid, on vastus küsimusele “Kas olete mõelnud COVID-19 pandeemia ajal oma ettevõtte lõplikule sulgemisele?” suurem osa (16, ≈53%) vastas siiski eitavalt (vt lisa 9).

Küsimustiku neljandas osas esitati riigi toetusega seotud küsimused. Vastuste (28, ≈93%) põhjal ettevõtted uurisid, millist toetust riik annab ettevõtjatele seoses COVID-19 kriisiga. Veidi enam kui kolmveerand (23, ≈77%) vastajatest taotles riigilt toetust Covid-19 kriisi ajal. Samas kasutasid riigi toetust vaid pooled vastanutest, 2 (≈7%) kaasasid laenu ja ülejäänud (13, ≈43%) lootsid ainult endale (vt lisa 10).

Meetmeteks, mis võivad aidata kaasa ettevõtte taastumisele, valisid vastajad uue majandusmeetmete paketi (maksude vähendamine) ja üldised riiklikud toetused; sooduskäibemaksu kehtestamine tootlustusettevõtetele, näiteks nagu majutusturul (vt lisa 10).

Vastajad tegid järgmised ettepanekud (vt lisa 10):

- „Uute kriiside puhul võimalikult vähe piiranguid“;
- „Aidata väikseid ettevõtteid“;
- „Maksukoormuse vähendamine“;
- „EAS võiks avada uue ärimudeli muutmise ja digitaliseerimise meetme, töölepinguseaduse muudatused, töötukassa hüvitiste ümbervaatamine, lõpetada erisooduste maksu kogumine tootluselt, MES covid tagatise ja –laenu osas suurem paindlikkus tähtaaja pikendamisel“;
- „Ettevõtted vajavad majandaslikku abi otsetoetusena, mitte abina, mille kuuluvad vaid käputäis ettevõtteid. Abi tähendab otsese abi, mitte ettevõtetele taotlusega lisakormust tekitada ja siis ikkagi ettevõtte meetme alla ei kuulu. Kui tegutseb konkreetses valdkonnas, mis abi alla kuulub, siis abi saab“.

Ülaltoodud analüüsist järeldub, et COVID-19 kriis, nagu iga teinegi, tabab ettevõtteid üldiselt. Kuid praeguses majandussituatsioonis on kriisi sukeldumise, püsimise ja väljumise perioode ja seega on viimase küsimuse andmete põhjal 2022. aasta aprill kindlasti COVID-19 kriisist ülesaamise periood.

3.2. Majandusaasta aruannete analüüs

Ettevõtte finantstulemuste hindamisel lähtutakse finantssuhtarvude meetodist, mis iseloomustavad nii ettevõtte finantsstabiilsust kui ka äritegevuse efektiivsust. See hinnang moodustatakse peamiste tegevusaruannete (bilanss ja kasumiaruanne) finantssuhtarvude arvutamisel koos saadud väärtuste hilisema tõlgendamisega. (Гребенников 2019)

Selles alapeatükis viib autor läbi maksevõime (likviidsuse kordaja) ja pankrotiohu analüüsi Ida-Virumaa tootlustusettevõtete seas (OÜ Fregatt ja OÜ NARVA TES PLUS). Neid kahte analüüsi ei valitud juhuslikult, kuna küsitluse tulemused näitavad, et suurem osa vastajatest on kokku puutunud rahapuudusega nii tegevuse ülalpidamiseks (pankroti oht) kui ka töötajate palkamiseks. Seetõttu otsustas autor käsitleda bilansi andmeid üksikasjalikumalt kahe juhuslikult valitud Ida-Virumaa ettevõtte näitel.

Kõigepealt alustatakse likviidsusekordaja leidmisest, kuna just see kordaja iseloomustab paremini maksevõimet: (Tearu, Krumm 2005)

$$\text{Likviidsuskordaja} = \frac{\text{likviidsed varad}}{\text{lühiajalised kohustised}}$$

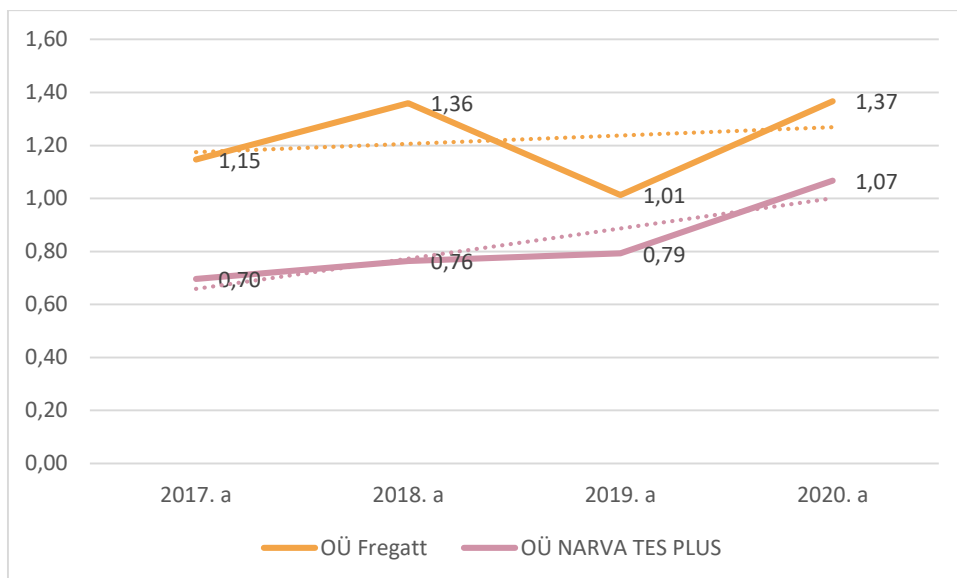
$$\text{Likviidsed varad} = \text{käibevara} - \text{varud}$$

Saadud likviidsuskordaja väärtus tõlgendatakse järgmisel moel: (*Ibid.*)

- $K > 0,9$ hea;
- 0,6-0,89 rahuldav;
- 0,3-0,59 mitterahuldav;
- $K < 0,3$ nõrk.

Mida kõrgem on see näitaja, seda parem ettevõttele, kuna ettevõtte suudab oma lühiajalisi kohustisi katta.

Järgnevalt on töös lähtutud kahe ettevõtte finantsandmetest. Joonisel 3 on esitatud likviidsuskordaja väärtused.

Joonis 3. Likviidsuskordaja väärtused

Allikas: Autori koostatud lisa 11 andmete alusel

Joonisel 3 toodud tulemuste põhjal saab järeldada, et Toila vallas asuva ettevõtte (OÜ Fregatt) likviidsuskordaja tulemused on paremad võrreldes teise ettevõtte tulemustega.

Selle ettevõtte maksevõimendus on olnud 4 aastat üsna heal tasemel. Samuti tuleb märkida, et 2019. aastal likviidsusnäitaja langes, kuid juba 2020. aastal (kriisiaastal) suutis ettevõtte oma tegevusega selle näitaja 2018. aastaga samale tasemele viia.

Narvas asuva ettevõtte likviidsuse näitaja oli 2017. aastal „rahuldav“ tasemel. Kuid kõigil järgnevatel aastatel näitaja parandes. COVID-19 kriisi ajal kasvas likviidsuskordaja aasta varasemaga võrreldes 35%.

Ettevõtete rahapuuduse tegevuse ülalpidamisega kaasneva olukorra hindamiseks viib autor pankrotiohu analüüsi läbi pankrotikordaja leimisest.

Pankrotikordaja arvutamiseks kasutatakse Altmani Z-seisu võrrandi: (Tearu, Krumm 2005)

$$Z = 6,56X_1 + 3,26X_2 + 6,72X_3 + 1,05X_4,$$

Kus:

$$X_1 = \frac{\text{puhaskäibekapital}}{\text{varad}}$$

$$X_2 = \frac{\text{eelmiste aastate jaotamata kasum}}{\text{varad}}$$

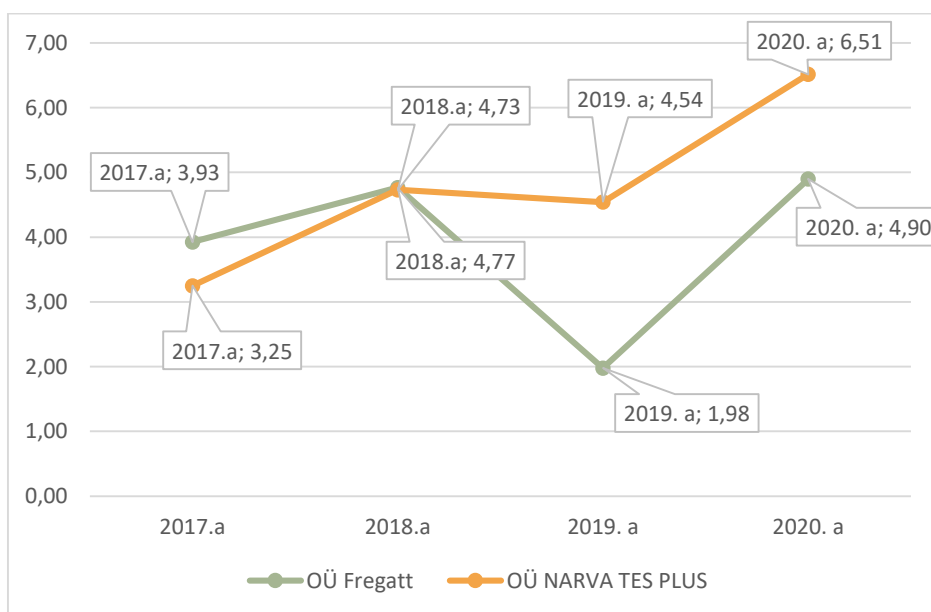
$$X_3 = \frac{\text{ärikasum}}{\text{varad}}$$

$$X_4 = \frac{\text{omakapital}}{\text{koguvõlgnevus}}$$

Saadud pankrotikordaja väärtus tõlgendatakse järgmisel moel: (*Ibid.*)

- $Z > 2,6$ finantsseisukord on hea;
- $Z = 1,1 - 2,6$ finantsolukord on ebastabiilne;
- $Z < 1,1$ suur pankrotioht.

Järgnevalt on kahe ettevõtte majandusaata aruannete andmete alusel arvutatud pankrotikordajad, mis on esitatud joonisel 4.

Joonis 4. Pankrotikordaja väärtused

Allikas: Autori koostatud lisa 12 andmete alusel

Antud joonise põhjal saab väita, et Narvas asuva ettevõtte jaoks on pankrotikordaja kindlasti parem. Pankrotikordaja on kõrgel tasemel olnud 4 aastat, mis tähendab, et pankrotiga kaasnevat ohtu pole ettevõttel ette tulnud. Küll aga on selge, et 2019. aastal ettevõtte finantsseis veidi kõikus, kuid ka kriisiaastal pankrotikordaja mitte ainult ei naasnud varasemale tasemele, vaid isegi tõusis.

Mis puudutab teise ettevõtte (OÜ Fregatt) majanduslikku seisut, siis 2019. aasta oli ettevõtte jaoks üsna raske. Kuna finantsseis oli ebastabiilne. Pankrotikordaja väärtus on kõvasti langenud eelmiste aastatega võrreldes. Ettevõtte selline olukord võib kaasa tuua pankroti väljakuulutamise, kuna aruandeaasta kasum (kahjum) oli -5 222 eurot. Võiks eeldada, et COVID-19 kriisi puhkedes oleks ettevõtte 2020. aasta majandustulemused halvenenud, kuna nõudlus toodete ja teenuste järele langes. Ettevõtte tegi aga õiged juhtimisotsused, seega parandas ettevõtte 2020. aastal oma finantsseisundit, teemis 4 089 eurot kasumit ning pankrotikordaja oli heal tasemel, mis tähendas, et finantsseisukord on hea.

3.3. Järeldused ja ettepanekud

Üldiselt oli pandeemia mõju Ida-Virumaa ettevõtete tegevusele erinevate tegurite tõttu esialgu väga kõrge. Lisaks oli ettevõtetel üsna raske oma tööd kaugrežiimile ümber orienteerida ja sellega seoses oli märkimisväärse majandusliku kahju oht väga tõsine.

COVID-19 pandeemia ajal ei ole ettevõtteid mõjutanud ülemaailmsed transpordiprobleemid. Siiski oli ettevõtetes töötajate seas märkimisväärne haigestumuse tase. Samuti märkis enamik vastanutest, et pandeemial oli negatiivne mõju ettevõtete finantsseisundile.

Ilmselt otsivad ettevõtted aktiivselt võimalusi oma senise tegevuse optimeerimiseks (sh kulude vähendamise, ajutiste koondamiste jms kaudu) ja uusi võimalusi äritegevuse mitmekesistamiseks (uute toodete, hindade, kulude optimeerimise kaudu).

Personali vähendamise põhjuseks olid majanduslikud kaalutlused. Samuti raha kokkuhoiu eesmärgil lõpetati uute töötajate tööle võtmine ning lükati edasi palgatõusud ja preemiate maksmine. Enamik ettevõtjaid otsustasid oma töötajad põhipuhkusele saata. Kuna töö peatati või tööaega vähendati, vähenesid elektri, vee, interneti tarbimise maht - kõik võimalikud tegevuskulud.

Enamik ettevõtjaid on oma ettevõtete majandustulemuste suhtes pessimistlikud, kuna kõik näitajad on olnud languses. Tugev suhe leiti ka müügikoguste, müügitulude ja puhaskasumi vahel. Seega mõjutab kasvõi üks nende näitajatest muutumine oluliselt teisi. Seega toodete nõudluse vähenemise tõttu müügimaht loomulikult langes, millega kaasnes müügitulude vähenemine, kuna müügitulud mõjutavad otseselt aruandeaasta kasumit, siis loomulikult toimub ka ettevõtte puhaskasumi langus.

Kuna töös käsitleti ka kahte juhuslikult valitud firma majandusaasta aruannete analüüsi, siis müügitulu näitajad kinnitavad tõesti küsitluse tulemuste õigsust, kuna valitud ettevõttes on müügitulu langenud. Ühel ettevõttel langes müügitulu kriisiaastal eelmise aastaga võrreldes 9%, teisel ettevõttel aga koguni 28%. Sellest tulenevalt võib järeldada, et nõudluse langus toodete järele toob kaasa müügitulu vähenemise.

Samuti märkis enamik ettevõtjaid, et neil oli rahapuudus. Küsitluse vastuste põhjal saab järeldada, et 2022. aasta aprilli seisuga on näha olukorra paranemist, sest sõna “elujäämine” ei kirjelda rahaasjade hetkeseisu.

Kahe ettevõtte maksevõime ja pankrotianalüüsi näitajad lükkavad küsitletute vastused (rahapuudus tegevuse jätkamiseks) ümber. Kuna saadud likviidsuse ja pankrotikordaja näitajad on tõesti heal tasemel, mis ei anna autorile õigust väita, et pankrotioht on tõesti olemas. Siiski ei tohi unustada, et need suhtarvud on arvutatud majandusaasta viimase päeva seisul. Seega on endiselt olemas tõenäosus, et 2020. aastal oli ettevõtjatel perioode, mil ettevõtete finantsseisund ei olnud kõige stabiilsem.

Tänapäeval pöörduvad ettevõtjad rohkem kui kunagi varem toetuse saamiseks riigi poole. Kuid lõpuks said riigi toetusest kasu vaid pooled. Enamik vastanutest leiab endiselt, et riigi pakutud toetusmeetmed ei olnud tõhusad.

Rääkides riiklikest kriisiaegsetest toetusmeetmetest, soovisid ettevõtjad ennekõike maksukärpeid või uut majandusmeetmete paketti. Ettevõtjad küsisid riigilt toetusi; toetusena mõeldi ka tasuta kaitse- ja desinfitseerimisvahendite pakkumist, laenumaksete pikendamist, toetuste saajate arvu laiendamist ja mis kõige olulisem – kui tegutsetakse riigi poolt toetatavas valdkonnas, siis antakse ka abi.

Mis puudutab autori ettepanekuid, siis tõenäoliselt peaks riik korraldama selliseid uuringuid (küsitlused) sagedamini, eriti kriisi ajal, iga valdkonna kohta.

Kui riik küsib sagedamini arvamust otse ettevõtjatelt, siis esiteks suureneb erasektori usaldus valitsuse vastu ja teiseks saab riik olukorrale reaalselt vaadata ka teisest küljest ning pakkuda pädevamat riigitoetus.

Küsitlusest saadud tulemuste põhjal oli ettevõtteid, kes esitasid väga põhjalikult oma arvamuse võimaliku riigipoolse toetuse kohta. Ja tuleb arvestada, et see küsitlus tehti bakalaureusetöö raames, kus on vaja arvestada, et vastajaid oli vähe ja kui sellise küsitluse teeksid riigiametnikud, siis oleks maht täiesti erinev.

Siiski, ühes valitud ettevõtte majandusaasta aruandes mainiti, et suureks abiks olid riigi poolt eraldatud toetused koroonakriisi põhjustatud majanduskahjude levendamiseks. Tänu sellele, ei pidanud töötajaid koondama ja 2021. aastal jätkas ettevõtte sama töötajate arvuga.

Seega oleks riigi toetus endiselt tõhus, kuid võiks siiski olla veelgi tõhusam.

KOKKUVÕTE

Majanduskriis on üks maailmamajanduse arengu etappe. Kriise esineb pidevalt, kõige sagedamini iga 10 aasta järel.

Töö esimeses osas antakse vastus uurimisküsimustele „Kuidas majanduskriisid on mõjutanud ettevõtete tegevust?“ ja „Kuidas COVID-19 on mõjutanud ettevõtete finantstulemusi ja jätkusuutlikkust?“. Seega võlgnetakse ühele maailma kriisile, et mõeldi maailma majandusele ja liikusime sujuvalt edasi rohemajanduse poole. Muidugi on kriisidel sageli pigem negatiivsed kui positiivsed tagajärjed. Üks sagedasemaid tagajärgi on ettevõtete töötajate arvu vähenemine, kogutulu vähenemine. Täpselt samad tagajärjed põhjustas ka viimane ülemaailmne COVID-19 kriis ettevõtetele kogu maailmas.

Bakalauruse töö eesmärk oli välja selgitada, kuidas Covid-19-st alanud kriis on mõjutanud Ida-Virumaa tootlustusettevõtete finantstulemust ja jätkusuutlikkust.

Saadud andmete põhjal saab autor väita, et COVID-19 on avaldanud negatiivset mõju Ida-Virumaa tootlustusettevõtete majandusolukorrale. Küsitletud ettevõtted arvavad, et pandeemia on nende valdkonda tõsiselt mõjutanud. Kuna enamik finantsnäitajaid langes, siis need kukkumised olid absoluutselt igas ettevõttes mingi protsendi ulatuses, kuid siiski oli suurem osa langusi 25% ja rohkem. Loomulikult püüavad ettevõtjad, nagu iga teise kriisi korral, kohe kulusid kärpida, mistõttu on ettevõtted teinud mõningaid muudatusi töötajate arvus ning hakanud ka vähem elektrit tarbima. Ettevõtted on aktiveerinud säästurežiimi.

Kinnitamaks, et ettevõtete majandustulemused tegelikult langenud, valiti analüüsimiseks kahe ettevõtte majandusaasta aruanded. Nendes aruannetes on näha müügitulu; mitmesuguste tegevuskulude; kauba, toorme, materjali ja teenuste kulude; tööjõukulude (NARVA TES PLUS OÜ) vähenemist.

Kuid nagu eelpool mainitud, pole ettevõtted pankrotiohus. Kriisi ajal oli rahalisi raskusi, kuid see puudus ei olnud nii suur, et ettevõtted pankrotistuksid.

Ettevõtted kasutasid riigi toetust ja jäid sellega rahule. Oli ka ettevõtteid, mis mingil põhjusel riigipoolset toetust ei saanud (toetusmeetmed ei kehtinud ettevõttele) ja sellised ettevõtted avaldasid oma soovi laiendada toetuse saajaid.

Muidugi võib nende ettevõtete juhtidest aru saada, kuid ka riigieelarve on piiratud ja abi anti nii palju kui võimalik. Seetõttu kutsub autor riiki üles sagedamini erinevaid küsitlusi läbi viima, suurendades sellega valitsuse usaldajate osakaalu ja aidates kaasa meetmete kavandamisele.

Covid-19 kriisi mõju Ida-Virumaa tootlustusettevõtete:

- Suurem osa vastanutest kirjeldas oma ettevõtte olukorda COVID-19 kriisi ajal kui "ellujäämine".
- Umbes kolmveerand küsitletutest peatas oma tegevuse kriisi ajal.
- 80% ettevõtetest väitis, et kriisi ajal vähenes nõudlus toodete järele.
- Rohkem, kui pooltel ettevõtetel vähenesid müügi kogused kriisi ajal rohkem kui 50% võrra võrreldes kriisieelse perioodiga.
- Suurem osa vastanutest koondasid ettevõtte personali kriisi ajal.
- Umbes 90% ettevõtetest vähenes müügitulu rohkem kui 20% võrra.
- Ainult 23% ettevõtetest suurenesid kulud kriisi ajal, teistel kulud vähenesid või jäid samaks.
- 80% ettevõtetel vähenes puhaskasum 20% või rohkem.
- Pankrotiohtu ei tuvastatud.

Töö eesmärk saavutati ja peamine järeldus, milleni autor jõudis, et on ilmne, et Ida-Virumaa tootlustusettevõtet on pandeemia tugevalt tabanud, kuna saadud küsitlustulemused ületasid alapeatükk 1.2. toodud norme.

SUMMARY

The economic system tends to develop cyclically: it undergoes both crises and rises. The COVID-19 pandemic and the resulting economic crisis have become the most serious challenge for all countries of the world in recent decades.

This paper investigates how the service sector (catering) in Ida-Virumaa suffered from the coronavirus and measures to combat it.

The first part of the work examines the concept of the economic crisis, the causes of its origin, stages of development and consequences of the global financial crisis, as well as effective anti-crisis tools in developed economies. Secondly, more specifically is studied how the last crisis (COVID-19) affected various enterprises.

The definition of the object, subject and methodology of research takes place in the second chapter of this work. The catering industry and Ida-Virumaa region were chosen as the object of the study, and financial indicators as the subject of the study, giving an idea of the full picture of the impact of the Covid-19 crisis. The Internet questionnaire and the study of the annual report were chosen as the research method.

The third chapter of this work is the most extensive, since it examines how the COVID-19 crisis affected the financial performance of Ida-Virumaa enterprises.

Most of the respondents noted that the pandemic had a negative impact on the financial situation of companies. Enterprises were actively looking for ways to optimize their current activities (including through cost reduction, temporary staff reduction, etc.) and new business diversification opportunities (through new products, prices, cost optimization). Staff reductions were due to economic considerations.

Most entrepreneurs are pessimistic about the financial performance of their companies, since all indicators were declining. To confirm this fact, there are annual reports that show that sales revenue, miscellaneous operating expenses, and costs of goods, raw materials, supplies, services decreased. There was no risk of corporate bankruptcy. The companies received the state support and were satisfied with it.

In addition, most of the entrepreneurs noted that they had a shortage of funds to maintain their activities, that is, there was a threat of bankruptcy. However, this factor was not confirmed by the financial indicators from the annual report.

The companies used the state support and were satisfied with it. The aim of the work has been achieved. Returning to the financial indicators of companies, it is obvious that catering businesses in Ida-Virumaa suffered seriously from the pandemic, since the obtained survey results overestimated the standards given in the second chapter of the work.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

- Altig, D., Barrero, J.M., Bloom, N., J.Davis, S., Meyer, B., Mihaylov, E., Parker, N. (2020). *COVID-19 Caused 3 New Hires for Every 10 Layoffs*. Kättesaadav: <https://www.atlantafed.org/blogs/macroblog/2020/05/01/covid-19-caused-3-new-hires-for-every-10-layoffs>, 23.04.2022.
- Apedo-A., Marie C., Avdiu, B., Cirera, X., Cruz, M., Davies, E., Grover, A., Iacovone, L., Kilinc, U., Medvedev, D., Okechukwu Maduko, F., Poupakis, S., Torres, J., Thu Tran, T. (2020). Unmasking the Impact of COVID-19 on Businesses. *Policy Research Working Paper*, 9434, 1-58.
- Baker, J.S. (2021). Poetry and possible selves: Crisis Theory With/In Teacher Education Programs. *Teaching and Teacher Education*, 105, 1-11.
- Bartik, A.W., Bertrand, M., Cullen, Z., Glaeser, E.L., Luca, M., Stanton, C. (2020). The Impact Of COVID-19 On Small Business Outcomes And Expectations. *PNAS*, 117 (30), 17656-17666.
- Bhardwaj, R. (2020). Mitigating the Adverse Consequences of Pandemics: A Short Note with a Special Reference to COVID-19. *SSRN*, 1-17.
- Blanke, D. *Panic of 1873*. Kättesaadav: <https://teachinghistory.org/history-content/beyond-the-textbook/24579>, 23.04.2022.
- Bose, S., Shams, S., Muhammad Jahangir, A., Dessalegn Mihret, D. (2021). COVID-19 Impact, Sustainability Performance And Firm Value: International Evidence. *Accounting & Finance*, 1-47.
- Braik, F. (2017). Panoramic View Of Economic Crises In The United States 1819-1857: Historical Perspective. *International E-Journal of Advances in Social Sciences*, 699-706.

- Claessens, S., Dell'Ariccia, G., Igan, D., Laeven, L. (2010). Cross-Country Experiences And Policy Implications From The Global Financial Crisis. *Oxford University Press on behalf of the Centre for Economic Policy*, 25 (62), 267-293.
- Competition and Firm Recovery Post-COVID-19. (2021). *Europe and Central Asia Economic Update (Fall)*. Washington: World Bank Publication.
- Crafts, N., Fearon, P. (2010). Lessons from the 1930s Great Depression. *Oxford Review of Economic Policy*, 26 (3), 285-317.
- Danylyshyn, B., Dubyna, M., Zabashtanskyi, M., Ostrovska, N., Blishchuk, K., Kozak, I. (2021). Innovative Instruments of Monetary and Fiscal Policy. *Universal Journal of Accounting and Finance*, 1213-1221.
- Demary, M., Hasenclever, S., Hüther, M. (2021). Why the COVID-19 Pandemic Could Increase the Corporate Saving Trend in the Long Run. *Intereconomics*, 56 (1), 40-44.
- Financial indicators from the National Balance Sheet Accounts: Update*. (2018). Kättesaadav: <https://www150.statcan.gc.ca/n1/pub/13-605-x/2012004/article/11730-eng.htm>, 14.04.2022.
- Fregatt OÜ majandusaasta aruenne 2018.
- Fregatt OÜ majandusaasta aruane 2020.
- Holla, K., Ristvej, J., Titko, M. (2018). *Crisis Management: Theory and Practice*. IntechOpen.
- Hornbeck, J. F. (2004). NAFTA at Ten: Lessons from Recent Studies. *CRS Report for Congress*.
- Ida-Virumaa. Kättesaadav: <https://maakonnaplaneering.ee/maakonna-planeeringud/ida-virumaa/>, 14.04.2022.
- Isaksson, M. (2020). *Supporting businesses in financial distress to avoid insolvency during the COVID-19 crisis*. Kättesaadav: https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=133_133330-0xcbam2j0c&title=Supporting-businesses-in-financial-distress-to-avoid-insolvency-during-the-Covid-19-crisis&_cldee=ZnJhbmtrd29uZ0Boa2ljcGEub3JnLmhr&recipientid=contact-7d95b9f9bd36ea11b8100050568d1b3e-d04d6f689c3846868518c0f6057c129a&esid=b338c6a0-59a9-ea11-b815-0050568d4f85 , 02.04.2022.
- Koselleck , R., Richter, M.W. (2006). Crisis. *Journal of the History of Ideas*, 357-400.
- Leading business in times of Covid crisis*. (2021). Switzerland: ILO Publication.

- Madhav, N., Oppenheim, B., Gallivan, M., Mulembakani, P., Rubin, E., Wolfe, N. (2017). *Disease Control Priorities: Improving Health and Reducing Poverty*. Washington: The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, 315-347.
- Majandustegevuse register*. Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet.. Kättesaadav: https://mtr.mkm.ee/juriidiline_isik?page=2, 13.04.2022.
- Merits, M., Rekkor, S., Roosipõld, A., Kersna, A. (2014). *Toitlustuse alused*. Tallinn: ARGO.
- NARVA TES PLUS OÜ majandusaasta aruanne 2018.
- NARVA TES PLUS OÜ majandusaasta aruanne 2020.
- Otsus-Carpenter, M. (2017). *Finantsanalüüsi oskus teeb raamatupidajast ettevõtte arsti*. Kättesaadav: <https://www.raamatupidaja.ee/uudised/2017/04/04/finantsanaluuusi-oskus-teeb-raamatupidajast-ettevotte-arsti?channels=raamatupidaja>, 14.04.2022.
- Patnaik, P. (1982). On the Economic Crisis of World Capitalism. *Social Scientist*, 10 (5), 19-41.
- Raudla, R., Kattel, R. (2011). Why Did Estonia Choose Fiscal Retrenchmen after the 2008 Crisis? *Journal of Public Policy*, 31 (2), 163-186.
- Ritschl, A. (2010). *Business Cycles and Economic Policy, 1914-1945*. Kättesaadav: DOI:[10.5167/uzh-46452](https://doi.org/10.5167/uzh-46452), 10.03.2022.
- Rowntree, D. (1981). *Statistics Without Tears: A Primer for non Mathematicians*. New York: Scribner.
- Sarv, K. (2014). *Finantssuhtarvud finantsanalüüsisüsteemis*. (Bakalaurusetöö) Tartu Ülikooli matemaatika-informaatikateaduskond, Tartu.
- Soros, G. (1988). After Black Monday. *Foreign Policy*, 65-82.
- Sprague, O. M. W. (1915). The Crisis of 1914 in the United States. *The American Economic Review*, 5 (3), 499-533.
- Tearu, A., Krumm, E. (2005). *Ettevõtte finantsjuhtimine*. Tallinn: Pegasus.

- Thottoli, M. (2021). Pandemic (COVID-19) Effect On Financial Statements: The Role Of Government And Organizations For Future Prevention. *Strategic Decisions and Risk Management*, 107–194.
- Williams, C., Kayaoglu, A. (2020). The Coronavirus Pandemic And Europe’s Undeclared Economy: Impacts And A Policy Proposal. *South East European Journal of Economics and Business*, 15 (1), 80-92.
- Ананьева, Л., (2021). *Финансовые показатели*. Kättesaadav: https://spravochnick.ru/analiz_hozyaystvennoy_deyatelnosti/finansovye_pokazateli/finansovye_pokazateli_predpriyatiya/, 14.03.2022.
- Ашракаева, К., Шарманджиева, Г. (2017). Значение финансовых показателей и коэффициентов при определении финансового положения предприятия. *Развитие общественных наук российскими студентами*, 47-50.
- Бочаров, В. (2001). *Финансовый анализ*. Санкт-Петербург: Питер.
- Гусейнова, А., Салифова, Т. (2018). Механизмы выхода из экономических кризисов и развитие инноваций. *Информация и инновации*, 13 (3), 64-74.
- Диденко, Н., Скрипнюк, Д., Киккас, К., (2012). Глобальная экономика: анализ и оценка кризисов. *π-Economy*, 23-34.
- Ивлев, А., Архангельская, О. (2020). *Как COVID-19 меняет российский бизнес?* Kättesaadav: https://roscongress.org/upload/medialibrary/952/Covid_19_Final_Rus.pdf, 02.04.2022.
- Как определяется объект и предмет исследования? Знание. Понимание. Умение.* (puudub). Kättesaadav: <http://www.zpu-journal.ru/asp/matriculation/faq/object/>, 19.04.2022.
- Корчемный, М.К. (2018). Экономические кризисы и их влияние на структуру экономики. *Управленческое Консультирование*, 144-148.
- Кочегарова, Т. М. (2011). Финансовый кризис в странах Балтии: некоторые социальные и политические уроки. *Балтийский регион*, 16-28.

Модель Альтмана как способ оценки платёжеспособности предприятия. (ruudub).
Kättesaadav: <https://scienceproblems.ru/model-altmana/2.html>, 25.04.2022.

Симачев, Ю.В., Акиндинова, Н.В., Глухова, М.Н., Долгопятова, Т.Г., Ершова, Н.В., Кузык, М.Г., Федюнина, А.А., Яковлев, А.А. (2021). *Оценка влияния кризиса, связанного с пандемией COVID-19, на отрасли российской экономики и их посткризисное развитие.* Moskva: Высшая школа экономики, 11.04.2022.

Скороходова, О.Н. (2015). Европа и энергетический кризис 1979–1980 гг.: поучительные уроки. *Современная Европа.*

Черненко, В.А., Шведова, Н.Ю. (2017). *Антикризисное управление.* Москва: Юрайт.

Шеремет, А., Козельцева, Е.А. (2020). *Финансовый Анализ,* Moskva: Экономический факультет МГУ имени М.В. Ломоносова.

Экономические циклы. (2010). Kättesaadav: <https://www.refine.com.ru/pageid-2951-1.html>, 14.04.2022.

Яковлев, А., (2009). Влияние кризиса на поведение предприятий. *Журнал новойэкономической ассоциации,* № 3-4, 226-232.

LISAD

Lisa 1. Autori koostatud küsimustik

Olen Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskonna ärimise õppekava majandusarvestuse digiajastul peeriala kolmanda kursuse tudeng.

Kirjutan bakalaureusetööd teemal "Covid-19 mõju Ida-Virumaa toidlustusettevõtete finantstulemustele ja jätkusuutlikkusele". Lõputöö raames analüüsin Ida-Virumaal toidlustamisteenuseid pakkuvate ettevõtete majandusnäitajaid.

Küsitlus on anonüümne ning selle täitmine võtab 10-15 min.

Täna ette kõiki vastajaid!

/

Я учусь в Таллинском техническом университете на экономическом факультете, специализация - бухгалтерский учет в цифровое время.

Я пишу бакалаврскую работу на тему "Влияние Covid-19 на финансовые результаты и устойчивость предприятий общественного питания в Ида-Вирумаа». В рамках бакалаврской работы я буду анализировать экономические показатели предприятий, оказывающих услуги общественного питания в Ида-Вирумаа.

Опрос является анонимным и время, затраченное на ответ, составляет приблизительно 10-15 минут.

Заранее благодарю!

Lisa 1 järg

Demograafilised andmed / Демографические данные

1. Asukoht / Расположение

Valige üks järgnevatest vastustest / Выберите один ответ

- Alutaguse vald
- Jõhvi vald
- Kohtla-Järve linn
- Lüganuse vald
- Narva linn
- Narva-Jõesuu linn
- Sillamäe linn
- Toila vald
- Muu

2. Ettevõtluse vorm / Форма собственности

Valige üks järgnevatest vastustest / Выберите один ответ

- AS
- OÜ
- FIE
- Muu

3. Ettevõtte asutamise aasta / Год создания

Valige üks järgnevatest vastustest / Выберите один ответ

- enne 1991 / до 1991
- 1991 - 2007
- 2008 – 2013
- 2014 – 2019
- Muu

Lisa 1 järg

4. Kas "toitlustamine", on teie ettevõtte põhitegevus või kõrvaltegevusala? / «Питание (общепит)» является вашей основной или второстепенной деятельностью?

Valige üks järgnevatest vastustest / Выберите один ответ

- Põhitegevusala / Основная
- Kõrvaltegevusala / Второстепенная

5. Töötajate koguarv enne COVID-19 pandeemia algust / Общее количество работников до начала пандемии COVID-19

Töötajate koguarv: täieliku ja osalise tööajaga ja ajutised töötajad / Общая численность работников: с полной и неполной занятостью и временные работники

Covid-19 kriisi aeg on 2020 – 2021. a / Время кризиса Covid-19 это 2020 - 2021 год

Valige üks järgnevatest vastustest / Выберите один ответ

- 1 – 10
- 11 – 50
- 51 – 100
- 101 – 250
- rohkem kui 250 / больше чем 250

COVID-19 AEG

Covid-19 kriisi aeg on 2020 – 2021. a / Время кризиса Covid-19 это 2020 – 2021 год

1. Kas sõna "ellujäämine" kirjeldab teie ettevõtte olukorda COVID-19 kriisi ajal? / Описывает ли слово «выживание» состояние вашего бизнеса во время COVID-19 кризиса?

Covid-19 kriisi aeg on 2020 – 2021. a / Время кризиса Covid-19 это 2020 - 2021 год

Valige üks järgnevatest vastustest / Выберите один ответ

- Jah, kirjeldab / Да, описывает
- Ei, ei kirjelda / Нет, не описывает
- Nii ja naa / И да, и нет

2. Kui valitsus kehtestas COVID-19 pandeemiaga seotud piirangud, kas teie ettevõtte jätkas tegevust? / Когда органы власти ввели всевозможные ограничения связанные с пандемией COVID-19, ваше предприятие продолжило свою деятельность?

Lisa 1 järg

12. märtsil 2020 - 18. mail 2020 aeg millal olid COVID-19 pandeemiaga seotud piirangud.

Igasugused piirangud: eneseisolatsioon, kindlad lahtiolekuajad, ainult kaasavõetud toit jne. / Всевозможные ограничения: самоизоляция, определенные часы работы, еда только на вынос и тд.

Valige üks järgnevatest vastustest / Выберите один ответ

- Jah, jätkasime tegevust tavalärsel viisil / Да, работали в обычном режиме
- Jah, jätkasime tegevust kohandades tegevust oludele / Да, работали, приспособлялись к сложившимся обстоятельствам
- Ei, ettevõtte töö oli peatatud / Нет, работа была приостановлена

3. Kas teie ettevõtte tegutses kogu kriisi ajal või oli perioode, millal tegevus peatus? / Ваше предприятие работало на протяжении всего кризиса, или были такие периоды, когда вы приостанавливали свою деятельность?

Covid-19 kriisi aeg on 2020 – 2021. a / Время кризиса Covid-19 это 2020 - 2021 год

Valige üks järgnevatest vastustest / Выберите один ответ

- Ettevõtte tegutses kogu kriisi ajal / Мы работали на протяжении всего кризиса
- Ettevõtte peatas tegevuse 0-1 kuuks kriisi ajal / Предприятие приостанавливало свою деятельность на 0-1 месяц во время кризиса
- Ettevõtte peatas tegevuse 1-3 kuuks kriisi ajal / Предприятие приостанавливало свою деятельность на 1-3 месяца во время кризиса
- Ettevõtte peatas tegevuse 3-... kuuks kriisi ajal / Предприятие приостанавливало свою деятельность на 3-... месяца во время кризиса
- Muu

4. Kas olete COVID-19 pandeemia ajal mõelnud oma ettevõtte ajutisele sulgemisele? / Во время COVID-19 пандемии возникала ли у вас мысль временно закрыть предприятие?

Covid-19 kriisi aeg on 2020 – 2021. a / Время кризиса Covid-19 это 2020 - 2021 год

Valige üks järgnevatest vastustest / Выберите один ответ

- Jah / Да
- Ei / Нет

5. Palun põhjendage oma eelmise küsimuse vastust / Пожалуйста, дайте объяснение своему ответу на предыдущий вопрос

Küsimus ei ole kohustuslik, kuid olen väga tänulik kui lisate oma põhjendust / Этот вопрос является не обязательным, но я была бы очень признательна, если бы вы добавили свое обоснование.

Место для ввода текста.

Lisa 1 järg

6. Kas olete COVID-19 pandeemia ajal mõelnud oma ettevõtte lõplikule sulgemisele? / Во время COVID-19 пандемии возникала ли у вас мысль навсегда закрыть предприятие?

Covid-19 kriisi aeg on 2020 – 2021. a / Время кризиса Covid-19 это 2020 - 2021 год

Valige üks järgnevatest vastustest / Выберите один ответ

- Jah / Да
- Ei / Нет

7. Palun märkige, milliste väljakutsetega puutus teie ettevõtte kokku COVID-19 kriisi ajal / Отметьте следующие проблемы с которыми столкнулось ваше предприятие во время кризиса COVID-19

Covid-19 kriisi aeg on 2020 – 2021. a / Время кризиса Covid-19 это 2020 - 2021 год

Valige kõik sobivad vastused / Выберите все подходящие ответы

Kui ettevõtte ei ole puutunud väljakutsetega, siis märkige viimane vastust «väljakutseid ei olnud» / Если предприятие не сталкивалось с проблемами, то отметьте последний ответ «проблем не было»

- Vähenenud nõudlus toodete järele / Сокращение спроса на продукцию
- Tarnijatelt kaupade/teenuste eest ettemaksu nõudmine / Требование предоплаты продукции со стороны поставщиков
- Rahapuudus töötajate palkamiseks / Нехватка средств на оплату труда сотрудников
- Rahapuudus tegevuse ülalpidamiseks, pankrotioht / Нехватка средств на поддержание деятельности, угроза банкротства
- Töötajad puudusid töölt haiguse tõttu / Отсутствие работников на рабочем месте в связи с болезнью
- Tootmismahdade vähendamine / Сокращение объемов производства
- Väljakujunenud klientuuri kaotus / Потеря наработанной клиентуры
- Tarnijad, äripartnerid said tõsiselt kannatada ja töö oli häiritud / Поставщики, деловые партнеры сильно пострадали и работа была нарушена
- Kauba eest tasumise ajaliste tingimuste muutumine / Изменение сроков оплаты за товар
- Raskused tegevuse ümberkorraldamisel toidu kojuveole / Трудности с переориентированием на доставку
- Väljakutseid ei olnud / Проблем не было
- Muu

Lisa 1 järg

8. Kui suures ulatuses on teie ettevõtte toodete ja teenuste müügi kogused muutunud võrreldes kriisieelse perioodiga? / Насколько сопоставим объем продаж товаров и услуг вашего предприятия с до кризисным периодом?

Covid-19 kriisi aeg on 2020 – 2021. a / Время кризиса Covid-19 это 2020 - 2021 год

Kriisieelne periood on 2018 – 2019. a / До кризисный период это 2018 – 2019 год

Valige üks järgnevatest vastustest / Выберите один ответ

- Vähenesid rohkem kui 50% / Сократился более чем на 50%
- Vähenesid 20% kuni 50% / Сократился от 20% до 50%
- Vähenesid alla 20% / Сократился до 20%
- Ei muutunud / не изменился
- Suurenesid alla 20% / увеличился до 20%
- Suurenesid 20% kuni 50% / увеличился от 20% до 50%
- Suurenesid rohkem kui 50% / увеличился более чем на 50%

9. Kas teie kaupade või teenuste hinnad muutusid kriisi ajal? / Во время кризиса менялись ли цены на ваши товары или услуги?

Covid-19 kriisi aeg on 2020 – 2021. a / Время кризиса Covid-19 это 2020 - 2021 год

Valige üks järgnevatest vastustest / Выберите один ответ

- Jah, muutusid. Kõikide toodete ja teenuste hindu on tõstetud / Да, менялись. Цены были увеличены на всю продукцию и услуги.
- Jah, muutusid. Mõnede toodete ja teenuste hindu on tõstetud / Да, менялись. Цены были подняты на некоторую часть продуктов и услуг.
- Jah, muutusid. Mõnede toodete ja teenuste hindu on tõstetud, mõnedel on alandatud / Да, менялись. На некоторые услуги были подняты, на некоторые услуги были опущены.
- Jah, muutusid. Mõnede toodete ja teenuste hindu on alandatud / Да, менялись. Цены были опущены на некоторую часть ассортимента.
- Jah, muutusid. Kõikide toodete ja teenuste hindu on alandatud / Да, менялись. Цены были опущены на всю ассортимент товаров и услуг
- Ei, ei muutunud / Нет, цены не менялись.

Lisa 1 järg

10. Kas teie ettevõtte võttis kriisi ajal kasutusele toodetega seotud uuendusi? / Во время кризиса ваше предприятие ввело какую-либо инновацию, связанную с продуктом?

Covid-19 kriisi aeg on 2020 – 2021. a / Время кризиса Covid-19 это 2020 - 2021 год

Valige üks järgnevatest vastustest / Выберите один ответ

- Jah, muudeti mõningaid tooted/teenuseid / Да, мы изменили часть своей продукции
- Jah, tutvustati uus toode / Да, мы представили новый товар
- Asendati kriisieelsed teenused/tooded teistega / Докризисные услуги/товары были заменены
- Ei, kõik jäi samaks / Нет, все осталось прежним

11. Kuidas teie tarnijate tegevus on mõjutanud teie ettevõtet? / Как деятельность ваших поставщиков сказалась на вашем предприятии?

Covid-19 kriisi aeg on 2020 – 2021. a / Время кризиса Covid-19 это 2020 – 2021 год

Valige kõik sobivad vastused / Выберите все подходящие ответы

- Negatiivselt, põhiladudes ei olnud vajalikke tooteid / Негативно, на складах не было нужного товара
- Negatiivselt, tarneaeg pikenes / Негативно, срок доставок стал длиннее
- Negatiivselt, mõned tarnijad lõpetasid tegevuse / Негативно, некоторые поставщики прекратили работать
- Positiivselt, minimaalset ostusummat vähendati / Положительно, минимальную сумму покупки снизили

12. Kas tarnijad, kes enne pandeemiat müüsid teile kaupu/teenuseid võlgu on pandeemia ajal soovinud ettemakseid? / Поставщики и бизнес партнеры с которыми вы работали до пандемии без предоплаты, изменили свое требование во время пандемии?

Covid-19 kriisi aeg on 2020 – 2021. a / Время кризиса Covid-19 это 2020 – 2021 год

Kriisieelne periood on 2018 – 2019. a / До кризисный период это 2018 – 2019 год

Valige üks järgnevatest vastustest / Выберите один ответ

Изменили свое требование: имеется в виду, что во время пандемии такие партнёры стали работать только по предоплатой

- Jah / Да
- Ei / Нет

Lisa 1 järg

13. Kui paljud teie ettevõtte töötajad haigestusid COVID-19 kriisi ajal COVID-isse? / За время COVID-19 кризиса как много персонала в вашей фирме переболело COVID?

Covid-19 kriisi aeg on 2020 – 2021. a / Время кризиса Covid-19 это 2020 – 2021 год

Valige üks järgnevatest vastustest / Выберите один ответ

- Vähem kui 10% kogu personalist / Меньше 10% всего персонала
- Ligikaudu 25% kogu personalist / Приблизительно 25% всего персонала
- Ligikaudu 50% kogu personalist / В районе 50% всего персонала
- Suurem osa töötajatest / Большая часть персонала
- Kogu personal / Все сотрудники

14. Kas COVID-19 kriisi ajal tuli ettevõtte personali koondada? / За время COVID-19 кризиса пришлось ли сократить персонал предприятия?

Covid-19 kriisi aeg on 2020 – 2021. a / Время кризиса Covid-19 это 2020 – 2021 год

Valige üks järgnevatest vastustest / Выберите один ответ

- Koondati üsna vähe / Сократили совсем незначительно
- Koondati veidi üle 10% / Сократили чуть более 10%
- Koondati 20% kuni 50% / Сократили от 20% до 50%
- Säilitati kogu meeskond / Сохранили весь коллектив
- Meeskond suurenes (võeti tööle) / Коллектив увеличился (приняли на работу)

15. Mis oli pandeemia ajal toimunud koondamise põhjus? / Какова была причина сокращения персонала во время пандемии?

Covid-19 kriisi aeg on 2020 – 2021. a / Время кризиса Covid-19 это 2020 – 2021 год

Valige kõik sobivad vastused / Выберите все подходящие ответы

majanduslik - ettevõtte kulude vähendamine; struktuurne - ümberkorraldamine; tehnoloogiline - tootmise automatiseerimine / Возможные причины: экономические - сокращение расходов предприятия; структурные - реорганизация; технологические - автоматизация производства

- Majanduslik
- Struktuurne
- Tehnoloogiline

16. Kui suures ulatuses on teie ettevõtte käive (müügitulu) muutunud võrreldes kriisieelse perioodiga? / Насколько сопоставимы обороты вашего предприятия с до кризисным периодом?

Covid-19 kriisi aeg on 2020 – 2021. a / Время кризиса Covid-19 это 2020 – 2021 год

Kriisieelse perioodi on 2018 – 2019. a / До кризисный период это 2018 – 2019 год

Valige üks järgnevatest vastustest / Выберите один ответ

Lisa 1 järg

- Vähenes rohkem kui 50% / Сократились более чем на 50%
- Vähenes 20% kuni 50% / Сократились от 20% до 50%
- Vähenes alla 20% / Сократились до 20%
- Käive ei vähenenud / Работаем без снижения оборотов
- Suurenes alla 20% / увеличился до 20%
- Suurenes 20% kuni 50% / увеличился от 20% до 50%
- Suurenes rohkem kui 50% / увеличился более чем на 50%

17. Kui tõsised olid ettevõtte rahalised raskused kriisi ajal? / Насколько серьезные были финансовые трудности у компании во время кризиса?

Covid-19 kriisi aeg on 2020 – 2021. a / Время кризиса Covid-19 это 2020 – 2021 год
Andke hinnang / Дайте оценку

- 1 - rahalisi raskusi ei olnud / финансовых трудностей не было
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7 - peaaegu pankrot / почти банкротство

18. Milliseid kulude kärpimise meetmeid olete rakendanud kriisi ajal? / Какие меры по сокращению расходов вы приняли во время кризиса?

Covid-19 kriisi aeg on 2020 – 2021. a / Время кризиса Covid-19 это 2020 – 2021 год

Valige kõik sobivad vastused / Выберите все подходящие ответы

Tegevuskulud – elektri-, vee-, interneti- jne kulud. Üürikulud - igasuguseid üüriga seotud kulud. Moderniseerimisega seotud kulud - köögiseadmete ostmine / Операционные расходы - расходы на электроэнергию, воду, интернет. Расходы на аренду - прекращение аренды помещений. Расходов, связанные с модернизацией - приобретения кухонной техники

- Uute töötajate värbamise vähendamine või lõpetamine / Сокращение или прекращение приема на работу новых сотрудников
- Palgatõusude või aastapreemiate vähendamine / Сокращение повышения зарплаты или ежегодных премий
- Töötajate koondamine / Увольнение сотрудников
- Töötajate saatmine korralisele puhkusele või palgata puhkusele / Направление сотрудников в основной отпуск или отпуск без сохранения заработной платы

Lisa 1 järg

- Personali arenduskulude vähendamine (nt koolitus) / Сокращение расходов на развитие персонала (например, на обучение)
- Tegevuskulude vähendamine / Сокращение операционных расходов
- Üürikulude vähendamine / Сокращение расходов на аренду
- Vara moderniseerimise, omandamise ja hooldamisega seotud kulude (nt hooned, masinad, seadmed, transpordivahendid) vähendamine / Сокращение расходов, связанных с модернизацией, приобретением и содержанием имущества (например, строений, механизмов, оборудования, средств транспорта)
- Lähetuskulude vähendamine / Сокращение расходов на командировки
- Ettevõttes ei rakendatud meetmeid kulude vähendamiseks / На предприятии никакие меры по сокращению расходов не принимались
- Muu

19. Kui suures ulatuses on teie ettevõtte kulud muutunud võrreldes kriisieelse perioodiga? /

Насколько сопоставимы расходы вашего предприятия с до кризисным периодом?

Covid-19 kriisi aeg on 2020 – 2021. a / Время кризиса Covid-19 это 2020 – 2021 год

Kriisieelne periood on 2018 – 2019. a / До кризисный период это 2018 – 2019 год

Valige üks järgnevatest vastustest / Выберите один ответ

- Vähenesid rohkem kui 50% / Сократились более чем на 50%
- Vähenesid 20% kuni 50% / Сократились от 20% до 50%
- Vähenesid alla 20% / Сократились до 20%
- Kulud ei muutunud / Расходы не изменились
- Suuresid alla 20% / Увеличились до 20%
- Suuresid 20% kuni 50% / Увеличились от 20% до 50%
- Suuresid rohkem kui 50% / Увеличились более чем на 50%

20. Kui suures ulatuses on teie ettevõtte puhaskasum muutunud võrreldes kriisieelse perioodiga?

/ Насколько сопоставима чистая прибыль вашего предприятия с до кризисным периодом?

Covid-19 kriisi aeg on 2020 – 2021. a / Время кризиса Covid-19 это 2020 – 2021 год

Kriisieelne periood on 2018 – 2019. a / До кризисный период это 2018 – 2019 год

Valige üks järgnevatest vastustest / Выберите один ответ

- Vähenes rohkem kui 50% / Сократилась более чем на 50%
- Vähenes 20% kuni 50% / Сократилась от 20% до 50%

Lisa 1 järg

- Vähenes alla 20% / Сократилась до 20%
- Kasum ei muutunud / Прибыль не изменилась
- Suurenes alla 20% / Увеличилась до 20%
- Suurenes 20% kuni 50% / Увеличилась от 20% до 50%
- Suurenes rohkem kui 50% / Увеличилась более чем на 50%

21. Kas sõna "ellujäämine" kirjeldab teie ettevõtte olukorda praegu? / Насколько слово «выживание» точно описывает состояние вашего бизнеса сейчас?

Covid-19 kriisi aeg on 2020 – 2021. a / Время кризиса Covid-19 это 2020 – 2021 год
Valige üks järgnevatest vastustest / Выберите один ответ

- Jah, kirjeldab / Да, описывает
- Ei, ei kirjelda / Нет, не описывает
- Nii ja naa / И да, и нет

Riigi toetus

1. Kas teie ettevõtte on käibekapitali täiendamiseks kasutanud väliseid rahastamisallikaid? / Воспользовалась ли ваша компания внешними источниками финансирования для пополнения оборотных средств?

Covid-19 kriisi aeg on 2020 – 2021. a / Время кризиса Covid-19 это 2020 – 2021 год
Kriisieelne periood on 2018 – 2019. a / До кризисный период это 2018 – 2019 год
Valige üks järgnevatest vastustest / Выберите один ответ

- Ei, ainult enda ressursse / Нет, только свои ресурсы
- On kaasatud pangalaene / Привлекли банковские кредиты
- Kasutati riigi abi / Воспользовались помощью государства

2. Kas teie ettevõtte taotles riigilt toetust Covid-19 kriisi ajal? / Ваше предприятие обращалось за поддержкой государства во время Covid-19 кризиса?

Covid-19 kriisi aeg on 2020 – 2021. a / Время кризиса Covid-19 это 2020 – 2021 год
Valige üks järgnevatest vastustest / Выберите один ответ

- Jah / Да
- Ei / Нет
- Toetusmeetmed ei kehti meie ettevõttele / На наше предприятие меры поддержки не распространяются

Lisa 1 järg

3. Kas need meetmed olid tõhusad? / Были ли эти меры эффективными?

Valige üks järgnevatest vastustest / Выберите один ответ

- Jah / Да
- Ei / Нет
- Ei tea / Не знаю

4. Kas olete põhjalikumalt uurinud, millist toetust riik annab ettevõtjatele seoses COVID-19 kriisiga? / Изучали ли вы более подробно какую поддержку государство оказывает предпринимателям в связи с COVID-19 кризисом?

Covid-19 kriisi aeg on 2020 – 2021. a / Время кризиса Covid-19 это 2020 – 2021 год

Valige üks järgnevatest vastustest / Выберите один ответ

- Jah / Да
- Ei / Нет

5. Millised meetmed võivad aidata kaasa teie ettevõtte taastumisele? / Какие меры могли бы способствовать восстановлению вашего предприятия?

Valige kõik sobivad vastused / Выберите все подходящие ответы

- Otsesed riiklikud toetused / Прямые государственные субсидии
- Laenud / Кредиты
- Maksude tasumise ajatamine / Отсрочка уплаты налогов
- Uus majandusmeetmete pakett (maksude vähendamine) / Новый пакет экономических мер (сокращение налогов)
- Muu

6. Millised ettepanekud on teil valitsusele seoses ettevõtjate toetamisega? / Какие предложения связанные с поддержкой предпринимателей у вас есть к правительству?

Место для ввода текста.

Lisa 2. Alapeatüki 1.2 alusel „Standardid“

Uuring	Standart	Selgitus
EY 2020	80,0%	märkis, et kriisi olemasolu nähtused on nendes valdkondades
USA	35 punktiga 100-st	tarneahela probleemid – kergelt häiriv
USA	57 punkti 100-st	nõudluse kahanemine - äärmiselt häiriv
USA	43,0%	ajutiselt suletud
USA	32,0% (võrra)	täistööajaga töötajate arv vähenes
World Bank (EKA)	23,0% (võrra)	langes ettevõtete käive (müügikogused)
World Bank (EKA)	29,0%	alustasid/suurendasid oma tegevust veebis
Uuring „Unmasking the Impact of COVID-19 on Businesses“	21,0%	on otsustanud mõnda oma toodet või teenust muuta või lisada uusi
EY 2020	27,0%	müügitulude vähenemine (50% ja rohkem)
	25,0%	müügitulude vähenemine (20%-50%)
	27,0%	müügitulude vähenemine (kuni 20%)
	6,0%	müügitulude positiivne trend
EY 2020	76,0%	arvas, piiravad meetmed ohustavad ettevõtte olemasolu

Allikas: autori koostatud allpeatükki 1.2 alusel

Lisa 3. Küsitluses osalejate demograafilised andmed

Andmed	Vastuste arv (n=30)	Vastuste osatähtsus vastuste koguarvust
Asukoht		
Alutaguse vald	3	10,0%
Jõhvi vald	6	20,0%
Kohtla-Järve linn	4	13,3%
Lüganuse Vald	0	0,0%
Narva linn	9	30,0%
Narva-Jõesuu linn	4	13,3%
Sillamäe linn	2	6,7%
Toila vald	2	6,7%
Ettevõtluse vorm		
FIE	0	0,0%
OÜ	29	96,7%
AS	0	0,0%
TÜ	1	3,3%
Ettevõtte asutamise aasta		
Enne 1991	0	0,0%
1991 – 2007	9	30,0%
2008 – 2013	14	46,7%
2014 – 2019	6	20,0%
2020	1	3,3%

Allikas: autori koostatud küsimustiku vastuste alusel

Kas toitlustamine on teie ettevõtte põhitegevus või kõrvaltegevusala?	Vastuste arv (n=30)	Vastuste osatähtsus vastuste koguarvust
Põhitegevusala	23	76,7%
Kõrvaltegevusala	7	23,3%

Allikas: autori koostatud küsimustiku vastuste alusel

Töötajate koguarv enne COVID-19 pandeemia algust	Vastuste arv (n=30)	Vastuste osatähtsus vastuste koguarvust
1 – 10	20	66,7%
11 – 50	10	33,3%
51 – 100	0	0,0%
100 – 250	0	0,0%
Rohkem kui 250	0	0,0%

Allikas: autori koostatud küsimustiku vastuste alusel

Lisa 4. Küsitluse teise osa vastused küsimustele 1 ja 7

1. Kas sõna "ellujäämine" kirjeldab teie ettevõtte olukorda COVID-19 kriisi ajal?	Vastuste arv (n=30)	Vastuste osatähtsus vastuste koguarvust
Jah, kirjeldab	29	96,7%
Ei, ei kirjelda	1	3,3%
Nii ja naa	0	0,0%

Allikas: autori koostatud küsimustiku vastuste alusel

7. Palun märkige, milliste väljakutsetega puutus teie ettevõtte kokku COVID-19 kriisi ajal	Vastuste arv	Vastuste osatähtsus vastajate koguarvust
Vähenenud nõudlus toodete järele	24	80,0%
Rahapuudus töötajate palkamiseks	19	63,3%
Rahapuudus tegevuse ülalpidamiseks, pankrotioht	19	63,3%
Väljakujunenud klientuuri kaotus	19	63,3%
Tootmismahdade vähendamine	18	60,0%
Töötajad puudusid töölt haiguse tõttu	16	53,4%
Raskused tegevuse ümberkorraldamisel toidu transpordil kliendi kohaletoimetamiseks	7	23,3%
Tarnijatelt toodete eest ettemaksu nõudmine	4	13,3%
Tarnijad, äripartnerid said tõsiselt kannatada ja töö oli häiritud	3	10,0%
Kauba eest tasumise tingimuste muutumine	3	10,0%
Muu: Klientide vähesus seoses piirangutega	1	3,0%
Muu: Üür, mis tuleb igal ajal täies ulatuses tasuda	1	3,0%
Väljakutseid ei olnud	0	0,0%

Allikas: autori koostatud küsimustiku vastuste alusel

*Vastuste summa ületab 100%, sest vastajad said valida mitu vastust

Lisa 5. Küsitluse teise osa vastused küsimustele 2 ja 3

Küsimused	Vastuste arv (n=30)	Vastuste osatähtsus vastuste koguarvust
2. Kui valitsus kehtestas COVID-19 pandeemiaga seotud piirangud, kas teie ettevõtte jätkas tegevust?		
Jah, jätkas tegevust tavapärasel viisil	17	56,7%
Jah, jätkas tegevust kohandades tegevust oludele	1	3,3%
Ei, ettevõtte töö oli paetatud	12	40,0%
3. Kas teie ettevõtte tegutses kogu kriisi ajal või oli perioode, millal tegevus peatus?		
Ettevõtte tegutses kogu kriisi ajal	8	26,7%
Ettevõtte peatas tegevuse 0-1 kuuks kriisi ajal	3	10,0%
Ettevõtte peatas tegevuse 1-3 kuuks kriisi ajal	12	40,0%
Ettevõtte peatas tegevuse 3-... kuuks kriisi ajal	7	23,3%

Allikas: autori koostatud küsimustiku vastuste alusel

Lisa 6. Küsitluse teise osa vastused küsimustele 13, 14 ja 15

Küsimused	Vastuste arv (n=30)	Vastuste osatähtsus vastuste koguarvust
13. Kui paljud teie ettevõtte töötajad haigestusid COVID-19 kriisi ajal COVID-isse?		
Vähem kui 10% kogu personalist	5	16,7%
Ligikaudu 25% kogu personalist	3	10,0%
Ligikaudu 50% kogu personalist	6	20,0%
Suurem osa töötajatest	11	36,6%
Kogu personal	5	16,7%
14. Kas COVID-19 kriisi ajal tuli ettevõtte personaali koondada?		
Koondati üsna vähe	7	23,3%
Koondati veidi üle 10%	2	6,7%
Koondati 20% kuni 50%	9	30,0%
Säilitati kogu meeskond	12	40,0%
Meeskond suurenes (võeti tööle)	0	0,0%
15. Mis oli pandeemia ajal toimunud koondamise põhjus?		
Majanduslik	24	80,0%
Struktuurne	5	16,7%
Tehnoloogiline	2	6,7%

Allikas: autori koostatud küsimustiku vastuste alusel

*Vastuste summa ületab 100%, sest vastajad said valida mitu vastust

Lisa 7. Küsitluse teise osa vastused küsimustele 8, 9 ja 10

Küsimused	Vastuste arv (n=30)	Vastuste osatähtsus vastuste koguarvust
8. Kui suures ulatuses on teie ettevõtte toodete ja teenuste müügi kogused muutunud võrreldes kriisieelse perioodiga?		
Vähenesid rohkem kui 50%	16	53,4%
Vähenesid 20% kuni 50%	9	30,0%
Vähenesid alla 20%	3	10,0%
Ei muutunud	1	3,3%
Suurenesid alla 20%	1	3,3%
Suurenesid 20% kuni 50%	0	0,0%
Suurenesid rohkem kui 50%	0	0,0%
9. Kas teie kaupade või teenuste hinnad muutusid kriisi ajal?		
Jah, muutusid. Kõikide toodete ja teenuste hindu on tõstetud	5	16,7%
Jah, muutusid. Mõnede toodete ja teenuste hindu on tõstetud	6	20,0%
Jah, muutusid. Mõnede toodete ja teenuste hindu on tõstetud, mõnedel on alandatud	3	10,0%
Jah, muutusid. Mõnede toodete ja teenuste hindu on alandatud	1	3,3%
Jah, muutusid. Kõikide toodete ja teenuste hindu on alandatud	2	6,7%
Ei, ei muutunud	13	43,3%
10. Kas teie ettevõtte võttis kriisi ajal kasutusele töödega seotud uuendusi?		
Jah, muudeti mõningaid tooted/teenuseid	10	33,3%
Jah, tutvustati uus toode	2	6,7%
Asendati kriisieelsed teenused/tooted teistega	0	0,0%
Ei, kõik jäi samaks	18	60,0%

Allikas: autori koostatud küsimustiku vastuste alusel

Lisa 8. Küsitlus teise osa vastused küsimustele 8, 16, 19, 20 ja 18

	Müügikoguste muutus	Müügitulu muutus	Kulude muutus	Puhaskasumi muutus
Vähenesid rohkem kui 50%	16 (53,4%)	16 (53,4%)	5 (16,7%)	11 (36,7)
Vähenesid 20% kuni 50%	9 (30,0%)	11 (36,7%)	6 (20,0%)	13 (43,3%)
Vähenesid alla 20%	3 (10,0%)	1 (3,3%)	6 (20,0%)	1 (3,3%)
Ei muutunud	1 (3,3%)	0 (0,0%)	6 (20,0%)	3 (10,0%)
Suurenesid alla 20%	1 (3,3%)	1 (3,3%)	4 (13,3%)	2 (6,7%)
Suurenesid 20% kuni 50%	0 (0,0%)	1 (3,3%)	3 (10,0%)	0 (0,0%)
Suurenesid rohkem kui 50%	0 (0,0%)	0 (0,0%)	0 (0,0%)	0 (0,0%)

Allikas: autori koostatud küsimustiku vastuste alusel

Milliseid kulude kärpimise meetmeid olete rakendanud kriisi ajal?	Vastuste arv	Vastuste osatähtsus vastuste koguarvust
Uute töötajate värbamise vähendamine või lõpetamine	14	46,7%
Palgatõusude või aastapreemiate vähendamine	13	43,3%
Töötajate koondamine	12	40,0%
Töötajate saatmine korralisele puhkusele või palgata puhkusele	15	50,0%
Personali arenduskulude vähendamine (nt koolitus)	12	40,0%
Tegevuskulude vähendamine	22	73,3%
Üürikulude vähendamine	11	36,7%
Vara moderniseerimise, omandamise ja hooldamisega seotud kulude vähendamine	13	43,3%
Lähetuskulude vähendamine	5	16,7%
Ettevõttes ei rakendatud meetmeid kulude vähendamiseks	2	6,7%
Muu: menüü ülevaatamine, kohandamine kohaletoimetamiseks, tööaja vähendamine, ostu/müügikoguste vähendamine, igapäevased kulud vähendamine, kõigi lisateenuste tühistamine	1	3,3%

Allikas: autori koostatud küsimustiku vastuste alusel

*Vastuste summa ületab 100%, sest vastajad said valida mitu vastust

Lisa 8 järg

	Müügikoguste muutus	Müügitulu muutus	Kulude muutus	Puhaskasumi muutus
Müügikoguste muutus	1	–	–	–
Müügitulu muutus	0,836562	1	–	–
Kulude muutus	0,168054	0,182438	1	–
Puhaskasumi muutus	0,750351	0,771846	0,135926	1

Allikas: autori koostatud küsimustiku vastuste alusel

Lisa 9. Küsitluse teise osa vastused küsimustele 4, 5, 6, 17, 21 hindamaks Ida-Virumaa toidlustusettevõtete jätkusuutlikkust

4. Kas olete COVID-19 pandeemia ajal mõelnud oma ettevõtte ajutisele sulgemisele?	Vastuste arv (n=30)	Vastuste osatähtsus vastuste koguarvust
Jah	21	70,0%
Ei	9	30,0%

Allikas: autori koostatud küsimustiku vastuste alusel

5. Põhjendus eelmise küsimuse vastusele?
Jah. Selline mõtte oli, kuna kõik võimalikud piirangud ei võimaldanud normaalselt töötada
Jah. Veenduda, et kõik kannaksid maske, hoidis distantsi.
Kõik meetmed maksid raha ja politseivisiidid ja trahvid, see kõik oli väga häiriv; segas tööd
Jah. Toodete järele oli väga väike nõudlus
Jah. Puudus rahaline võimalus seisaku ajal üüri, töötasu ja kommunaalmakseid maksta. Ka pärast piirangute osalist kaotamist langes vastavalt kohviku läbitavus ja käive. Turismi pole. Keeruline piirkond, väike rahvaarv ja inimeste ebakindlus tuleviku suhtes ei andnud neile võimalust taaskord kohvikus aega veeta.
Jah. Piirangute kehtestamisega langes järsult kohalkäimine, polnud mõtet töötada
Jah. Mitte meie sulgeme, vaid valitsus
Jah. Valitsus pani abikohaks "kodarad ratastesse".
Jah. Suleti hoone, milles kohvik asus
Jah. Polnud raha, et töötajate palkasid maksta, kogunesid üüri- ja maksuvõlad.
Jah. Puudusid rahalised vahendid kohvikut edasi pidada kui kliente ei käinud
Jah. Tulu puudus ja pankrot oli silme ees
Ei. Lisaks toidlustamisele on meil veel autokauplus ja ilmnes ka uus teenimisvõimalus pandeemiast sõltuvalt
Ei. Ettevõtte ajutine sulgemine ei vabastanud üüri- ega maksudest. Seetõttu töötasime, ei olnud võimalik sulgeda. Olen juht ja ise töötasin.
Ei. Rumalus oleks ajutiselt peatada
Ei. Ainus sissetuleku vorm
Ei. Kui ettevõtte suletakse, jäävad töötajad palgata. Üür ja kulud elektrile (külmikud) tuleb ikka tasuda, olenemata sellest, kas me töötame või mitte. Samuti kaotame oma kliendibaasi.
Ei. Tänu siseturismile ei tekkinud sellist küsimustki. Samuti oli ettevõttel olemas mõningane varu, et kriisi üle elada. Kaua tegutsenud ettevõttena saime paar aastat töötada ilma oluliste investeeringuteta.

Allikas: autori koostatud küsimustiku vastuste alusel

Lisa 9 järg

6. Kas olete COVID-19 pandeemia ajal mõelnud oma ettevõtte lõplikule sulgemisele?	Vastuste arv (n=30)	Vastuste osatähtsus vastuste koguarvust
Jah	14	46,7%%
Ei	16	53,3%

Allikas: autori koostatud küsimustiku vastuste alusel

17. Kas olete COVID-19 pandeemia ajal mõelnud oma ettevõtte ajutisele sulgemisele?	1p – rahalisi raskusi ei olnud	2p	3p	4p	5p	6p	7p – peaaegu pankrot
Vastuste arv (n=30)	2	4	1	4	9	5	5
Vastuste osatähtsus vastuste koguarvust	6,7%	13,3%	3,3%	13,3%	30,0%	16,7%	16,7%
Keskmine väärtus				4,63			

Allikas: autori koostatud küsimustiku vastuste alusel

18. Kas sõna "ellujäämine" kirjeldab teie ettevõtte olukorda praegu?	Vastuste arv (n=30)	Vastuste osatähtsus vastuste koguarvust
Jah, kirjeldab	19	63,3%
Ei, ei kirjelda	6	20,0%
Nii ja naa	5	16,7%

Allikas: autori koostatud küsimustiku vastuste alusel

Lisa 10. Küsitluse kolmanda osa vastused

Küsimused	Vastuste arv (n=30)	Vastuste osatähtsus vastuste koguarvust
Kas olete põhjalikumalt uurinud, millest toetust riik annab ettevõtjatele seoses COVID-19 kriisiga?		
Jah	28	93,3%
Ei	2	6,7%
Kas teie ettevõtte taotles riigilt toetust COVID-19 kriisi ajal?		
Jah	23	76,7%
Ei	3	10,0%
Toetusmeetmed ei kehti meie ettevõttele	4	13,3%
Kas teie ettevõtte on käibekapitali täiendamiseks kasutanud väliseid rahastamisallikaid?		
Ei, ainult enda ressursse	13	43,3%
On kaasatud pangalaen	2	6,7%
Kasutati riigi abi	15	50,0%
Kas need meetmed olid tõhusad?		
Jah	12	40,0%
Ei	13	43,3%
Ei tea	5	16,7%
Milliseid meetmed võivad aidata kaasa teie ettevõtte taastumisele?		
Otsesed riiklikud toetused	24	80%
Laenud	0	0,0%
Maksude tasumise ajatamine	7	23,3%
Uus majandusmeetmete pakett (maksude vähendamine)	21	70,0%
Muu: EAS võiks avada uue ärimudelimuudatuse meetme	1	3,3%
Muu: Sooduskäibemaksu kehtestamine toidlustusettevõtetele, näiteks nagu majutusturul	1	3,3%
Milliseid ettepanekud on teil valitsusele seoses ettevõtjate toetamisega?		
Töö ilma piiranguteta		
Kui äritegevust piiratakse, peaks ka riik toetama		
Riik oleks pidanud ettevõtetele kaitse- ja desinfitseerimisvahendeid tasuta väljastama		
Abimeetmed peavad arvestama ka piirkondlikku eripära. Kui meie piirkonnas tõmmatakse ettevõtetele vett peale, siis tuleb kogu vabanenud töötajaskonnale leida uue töökoha võimalus. Töötukassa on suhteliselt abitu ettevõtmine.		
Uus majandusmeetmete pakett (maksukärped)		
Eraldage raha väikeettevõtete toetamiseks		
Peatada kontroll (tuletõrje ja teised)		

Lisa 10 järg

Peatada kontroll (tuletõrje ja teised)
Käibemaksusoodustuskasu kehtestamine avalikule toitlustamisele
Laiendada toetuste saajaid
Valitsuse toetused ja maksukärped
Käibemaksu alandamine avalikule toitlustamisele
EAS võiks avada uue ärimudeli muutmise ja digitaliseerimise meetme, töölepinguseaduse muudatused, töötukassa hüvitiste ümbervaatamine, lõpetada erisoodustuse maksu kogumine toitlustuse pealt, MES covid tagatise ja -laenu osas suurema paindlikkus tähtaaja pikendamisel
Tasuta desinfektsioonivahendid
Nõudede vähenemine toetust taotlevatele ettevõtetele
Mõelge toetused paremini läbi
Maksude alandamine
Pandeemia ajal olime töötud üle 8 kuu, riigi hüvitis pandeemia alguses oli tühine.
Ettevõtted vajavad majanduslikku abi otsetoetustena, mitte abina, mille alla kuuluvad vaid käputäis ettevõtteid. Abi tähendab otsest abi, mitte ettevõtetele erinevate taotlustega lisakoormust tekitada ja siis ikkagi ettevõtte meetme alla ei kuulu. Kui tegutseb konkreetses valdkonnas, mis abi alla kuulub, siis abi saab.
Maksukoormuse vähendamine
Maksude alandamine
Uue kriisi puhul võimalikult vähe piiranguid
Aidata väikseid ettevõtjaid
Ei ole ettepanekuid

Allikas: autori koostatud küsimustiku vastuste alusel

Lisa 11. Bilansside andmed likviidsuskordaja arvutamiseks

OÜ Fregatt	2017. a	2018. a	2019. a	2020. a
Käibevara	20 715 eur	31 135 eur	25 655 eur	23 470 eur
Varud	5 083 eur	4 920 eur	5 161 eur	3 550 eur
Likviidsed varad	15 632 eur	26 215 eur	20 494 eur	19 920 eur
Lühiajalised kohustised	13 627 eur	19 278 eur	20 230 eur	14 572 eur
Likviidsuskordaja	1,15	1,36	1,01	1,37

Allikas: autori koostatud „OÜ Fregatt bilanssi“ alusel

OÜ NARVA TES PLUS	2017. a	2018. a	2019. a	2020. a
Käibevara	148 522 eur	135 782 eur	133 504 eur	134 366 eur
Varud	73 564 eur	72 355 eur	69 560 eur	64 722 eur
Likviidsed varad	74 958 eur	63 427 eur	63 944 eur	69 644 eur
Lühiajalised kohustised	107 707 eur	83 076 eur	80 669 eur	65 255 eur
Likviidsuskordaja	0,70	0,76	0,79	1,07

Allikas: autori koostatud „OÜ NARVA TES PLUS“ bilanssi alusel

Lisa 12. Bilansside andmed pankrotikordaja arvutamiseks

OÜ Fregatt	2017.a	2018.a	2019. a	2020. a
Käibevarad	20 715 eur	31 135 eur	25 655 eur	23 470 eur
Lühiajalised kohustised	13 627 eur	19 278 eur	20 230 eur	14 572 eur
Puhaskäibekapitali valem:	20 715 – 13 627	31 135 – 19 278	25 655 – 20 230	23 470 – 14 572
Puhaskäibekapital	7 088 eur	11 857 eur	5 425 eur	8 898 eur
Varad	24 902 eur	35 114 eur	30 844 eur	29 275 eur
X1	0,2846	0,3377	0,1759	0,3039
Eelmiste aastate jaotamata kasum	8 519 eur	8 775 eur	13 336 eur	8 114 eur
X2	0,3421	0,2499	0,4324	0,2772
Ärikasum	274 eur	4 561 eur	-5 222 eur	4 089 eur
X3	0,0110	0,1299	-0,1693	0,1397
Omakapital	11 275 eur	15 836 eur	10 614 eur	14 703 eur
Koguvõlgnevus	13 627 eur	19 278 eur	20 230 eur	14 572 eur
X4	0,8274	0,8215	0,5247	1,0090
Pankrotikordaja	3,93	4,77	1,98	4,90

Allikas: autori koostatud „OÜ Fregatt“ bilanssi alusel

OÜ NARVA TES PLUS	2017.a	2018.a	2019. a	2020. a
Käibevarad	148 522 eur	135 782 eur	133 504 eur	134 366 eur
Lühiajalised kohustised	107 707 eur	83 076 eur	80 669 eur	65 255 eur
Puhaskäibekapitali valem:	148 522 – 107 707	135 782 – 83 076	133 504 – 80 669	134 366 – 65 255
Puhaskäibekapital	40 815 eur	52 706 eur	52 835 eur	69 111 eur
Varad	149 056 eur	136 747 eur	135 107 eur	135 969 eur
X1	0,2738	0,3854	0,3911	0,5083
Eelmiste aastate jaotamata kasum	29 655 eur	38 537 eur	50 859 eur	51 626 eur
X2	0,1990	0,2818	0,3764	0,3797
Ärikasum	8 882 eur	12 322 eur	767 eur	16 276 eur
X3	0,0596	0,0901	0,0057	0,1197
Omakapital	41 349 eur	53 671 eur	54 438 eur	70 714 eur
Koguvõlgnevus	107 707 eur	83 076 eur	80 669 eur	65 255 eur
X4	0,3839	0,6460	0,6748	1,0837
Pankrotikordaja	3,25	4,73	4,54	6,51

Allikas: autori koostatud „OÜ NARVA TES PLUS“ bilanssi alusel

Lisa 13. Lihtlitsents

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks¹

Mina Anita Malõševa

1. Annan Tallinna Tehnikaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„COVID-19 MÕJU IDA-VIRUMAA TOITLUSTUSETTEVÕTETE
FINANTSTULEMUSTELE JA JÄTKUSUUTLIKKUSELE“,

mille juhendaja on Monika Nikitina-Kalamäe,

1.1 reprodutseerimiseks lõputöö säilitamise ja elektroonse avaldamise eesmärgil, sh Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tallinna Tehnikaülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu digikogu kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. Olen teadlik, et käesoleva lihtlitsentsi punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest ning muudest õigusaktidest tulenevaid õigusi.

11.05.2022

¹ Lihtlitsents ei kehti juurdepääsupiirangu kehtivuse ajal vastavalt üliõpilase taotlusele lõputööle juurdepääsupiirangu kehtestamiseks, mis on allkirjastatud teaduskonna dekaani poolt, välja arvatud ülikooli õigus lõputööd reprodutseerida üksnes säilitamise eesmärgil. Kui lõputöö on loonud kaks või enam isikut oma ühise loomingulise tegevusega ning lõputöö kaas- või ühisautor(id) ei ole andnud lõputööd kaitsvale üliõpilasele kindlaksmääratud tähtajaks nõusolekut lõputöö reprodutseerimiseks ja avalikustamiseks vastavalt lihtlitsentsi punktidele 1.1. ja 1.2, siis lihtlitsents nimetatud tähtaja jooksul ei kehti.